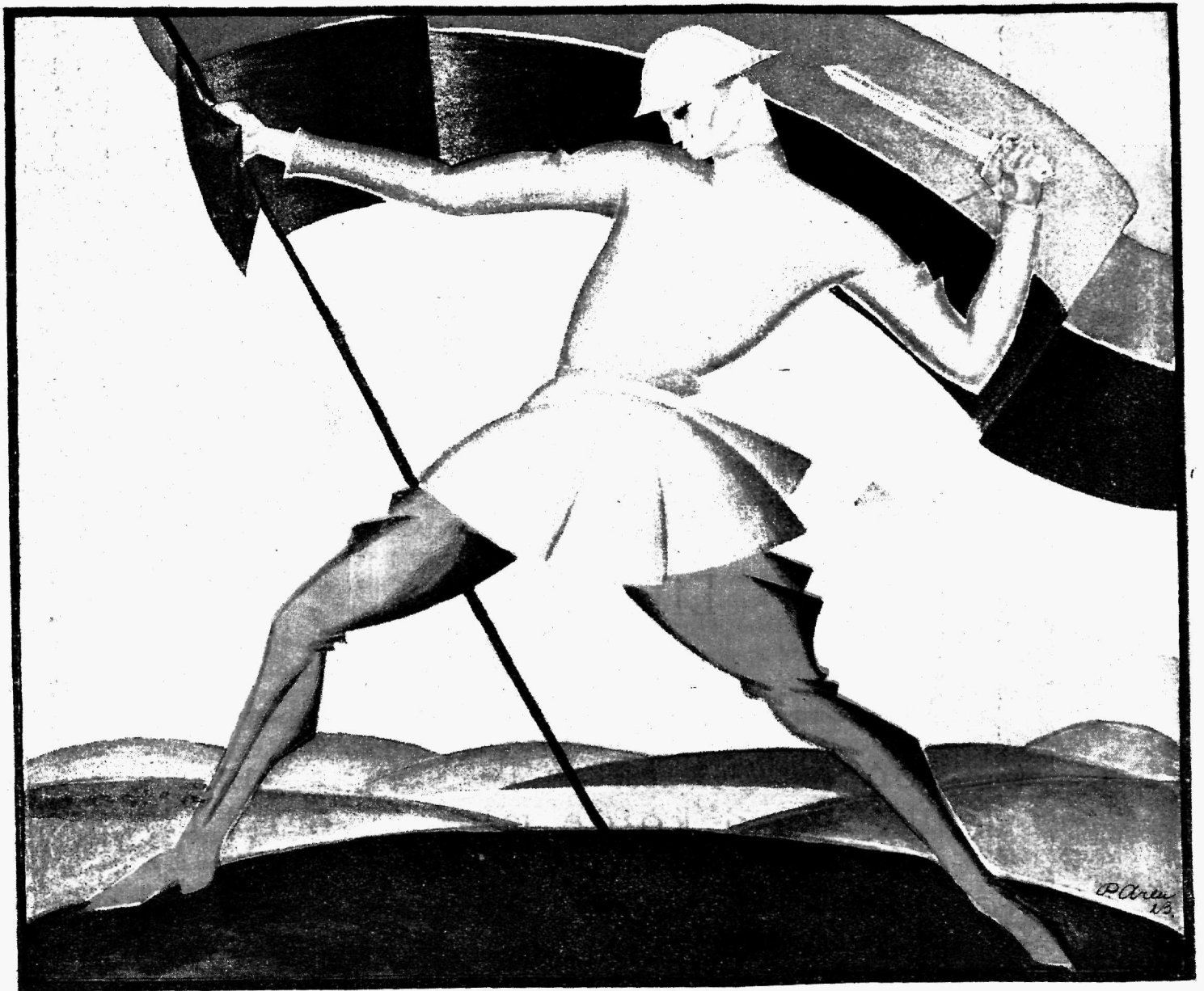

ADU

Nr. 8

24. Weebr. 1923

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
(«Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükkikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükitähti j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemaia häästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-
maa sellekohaste ettevõtetelega julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

Nr. 8.

24. veebr. 1923.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

ISESEISVUSE PÜHA PUHUL.

24. II. 1923.

Meie oleme viis aastat iseseisvad olnud — okkupatsiooni aeg maha arvatud — peame viiendat iseseisvuse püha ja sel puhul tehakse palju suuri ja kõlavaid sõnu vabast enesemääramise võimalusest, rippumatusest, suveräänsest Eesti riigist.

Aga ärgem laskem endid neist sõnadest uinutada, vaadake, kuidas on meil lugu tegeliku patriotismiga, tegeliku armastusega iseseisva Eesti vastu. Vaadake, kuidas on lugu selle poolest meie keskmise kodaniku juures, jätame kõrvale kroonu, kes iseseisvuse pühal paraadi organiseerib, pidusöögi korraldab; jätame kõrvale ka seltside ja muud tegelased, kes pidusid toime panevad ja ilukõnedes oma meelsust demonstreerivad.

Rahva laiemates hulkades on asi iseseisvuse hindamise ja selle tähtsusest arusaamise poolest kaunis nõrk.

Põllumees kaebab, et tal maksud rängemad olla kui „tsaari ajal“ ja sissetulekud palju vähemad kui segastel aastatel (1918—1919), kus kiiresti vahetuvad valitsusvõimud maksusid korralikult sisse ei suutnud nõuda. Äri- mehed kaebavad veel enam maksude suuruse pärast ja kurdavad aegu taga, kus kauba pealt võistluse puudusel muinasjutulikke protsente võis võtta. Iseseisva Eesti valitsus teha maksudega liiga.

Ei võeta arvesse, et kõigis Euroopa riikides ilmasõja tagajärjed end valusalt tunda annavad ja paljudes riikides maksud palju rängemad on, rääkimata Venemaast ja Saksamaast.

Meie ametnikul ei ole oma noore iseseisva vabariigi teenimiseks kaugeltki seda usinust ja hoolt kui näituseks Saksamaa ametnikul tema näljapalga juures. Kuidas meil kroonut suurel mõõdul üle lüüakse, sellest kõnelevad sagedad ajalehtede sõnumid, ja kuidas meil kroonu varandust raisatakse, sellest andis hiljuti ühe maakonna valitsuse kantseleitarviduste hiiglaeelarve tunnistust.

Väga küsitav on ka, kas meie õpetaja sarnase hoole ja armastusega Eesti kultuuri arendamiseks ja hariduse laialilaotamiseks töötab, kui näituseks ärkamisaja koolmeister.

Et proletariaat, tööliste klass, teistest patriootilisem ei ole, on arusaadav, kuigi täiesti võõrastav on, et üks osa temast nälgiva Venemaa alla sattumist heameelega näeks.

Mis kõik iseseisvuselt ei nõuta! Ta peaks andma suuri kergendusi kõigi kohustuste alal, kas või kohustuste kaotamist, töö- ja maksukoorma vähendamist, mureta elu. Ja kui ta seda kõike ei ole annud ega kunagi ega kusa- gil anda ei või, siis ei hoolita temast palju, ei tunta temast rõõmu ega taheta temale midagi

ohverdada; täidetakse kohustusi visalt, venitatakse maksude maksmisega või hiilitakse neist igasugustel teedel mööda.

*

Iseseisvus iseenesest ei ole mingi väärtus. Ta saab väärtuseks, kui teda tarvitatakse ja õigesti tarvitatakse. Ta on kui raha, ilma milleta praeguse ühiskonna korra juures ei saa elada, aga mida nõnda ja teisiti, hästi ja halvasti võib tarvitada ja mida suurem jagu neist, kellel teda küllalt, mitte õigesti ei tarvita.

Iseseisvus on võimalus omapäraselt areneda, edeneda, tööd teha, oma tõupäraselt vaimlist kultuuri soetada ja kõrgemale viia.

Iseseisev rahvas võib oma majanduse otstarbekohasemalt rakendada kui võõra valitsuse all. Iseseisev rahvas võib oma majandust, mis vaimlise kultuuri alus ja abinõu, otstarbekohasemalt vaimlise kultuuri arendamiseks kasutada.

Iseseisvuse õige hindamine algab vaimliste väärtuste hindamisega. Kellel ei ole vaimlisi huvisid, sellele ei ole iseseisvus tarvilik, ehk ainult nõnda palju, et ülemus talle arusaadavas keeles käskusid ja keeldusid annaks. Alles omapärase vaimliste tarviduste olemasoluga ja nende kasvamisega tõuseb tarvidus iseseisvuse järele. Iseseisvus on omapärase kultuuri arendamise tulemus, saavutus. Eesti iseseisvus on Eesti omapärase kultuuri võit.

Ärgem siiski ajaloos ühtegi tähte enese ülistamiseks valesti kirjutagem: nagu üksik inimene, nii ei saa ka rahvas igakord selle saatuse osaliseks, mis ta ära teeninud. Meie aga saime. Ärgem kirjutagem seda ainult oma vahva sõjaväe, nende tarkade juhtide ja arukate poliitikameeste arvesse. Need täitsid oma kohust ausasti, aga kui ei oleks saatus, ajaloo käik tähtnud enne Venemaad ja Saksamaad nii hirmsasti pörutada, ei oleks meie väike rahvas ka palju suurema jõupingutuse ja ohvrimeelsuse juures iseseisvust kätte võita suutnud. Ilmasõda löi eeltingimused meie iseseisvuse jaoks, meie oma jõuga teostasime iseseisvuse.

Nii on meie vabaduse, rippumatuse, suveräänseriigi annud ajaloo sündmuste käik + meie rahva jõupingutus; Venemaa ja Saksamaa sõjalise jõu kokkulangemine + Eesti sõjaline jõud ja eneseorganiseerimise võime.

Meie ei tea, kuidas edaspidi suurte naabrite sõjaline jõud võib kasvada ja kui kardetavaks suurrahvad väikestele jälle võivad saada. Võib küll eeldada, et jõu abil väikerahvaste allaheitmise ajad veel nõnda-pea lõpule ei jõua. Sellepärast peame kõige halvemategi juhuste jaoks valmis olema. Aga kui meil tarvidus iseseisvuse, vaimlise, kultuurilise iseseisvuse järele on ja kui meil on oma vaimline kultuur, siis ei tarvitse meil oma poliitilise iseseisvuse tuleviku pärast tundigi mures olla. Raske oleks rahvalt, kes juba tegelikult tõestanud, et ta vaimliselt ja majandusliselt iseseisvalt elada suudab ja mõistab, iseseisvust kauemaks ajaks või jäädavalt ära võtta. Olgem iseseisvuse väärt, siis on iseseisvus meile kõige paremini kindlustatud.

*

Viie aasta eest oli võimalik esimest korda iseseisvas Eestis sinimustvalge lipp üles tõmmata. Aga ainult üheks päevaks. Siis tulid võõrad väed pealinna, rahva enesemääramise õigus tunnustati tühjaks ja võimu õigus pandi maksma.

Nii raske kui ka okkupatsiooni ajajärk oli, ta õpetas meie mõndagi. Muu seas seda, et võõralt võimult, kes ka „päästjana“ tuleb, ärgu keegi õigust ega õiglust oodaku. Teiseks õpetas okkupatsioon, et meie maa võõras kiht meiega üheväärilistena elada ei taha, vaid ainult meie üle valitseda. Ja kolmandaks saime sel puhul sakslast, riigisakslast, tema imperialistlikes võimupüüetes ja kõigis tema halbades omadustes tundma.

Lugege, missugust kisa praegu Saksamaa lehed ja kõik rahvakihid sellepärast tõstavad, et Prantslane sõjakahjude kindlustamiseks Ruhri okkupeeris, kahjude kindlustamiseks, mis pea kõigi erapooletute maade ajakirjanduse arvamise järele Saksamaa poolt pahatahtlikult maksmata jäeti, mille summa pikkamööda 230 miljardi pealt 50 miljardini oli alandatud.

Aga mis on prantslaste okkupatsioon Ruhris sakslaste okkupatsiooni vastu meie maal! Ruhris võivad sakslased streikisid toime panna, miitinguid ja meeleavaldusi pidada, ajakirjanduses ja kõnedes rahvast okkupeerijate vastu üles kihutada. Meil sulgusid sakslased kõik

ajalehed ja lubati pärast suure vaevaga ainult üks või kaks. Meil keelati kõik koosolekud ära, seltsid pandi kõik kinni. Uulitsail ei tohtinud üle kolme inimese koos olla, igalpool maksis ainult võõra junkurkindrali: mina käsen, mina keelan. Ja kui kätte saadi Jüri Vilms, kellest arvati, et ta ilma ees Eestile õigust läheb otsima, anti nõu teda vagusaks teha. Teised rahvajuhid asetati kohtuta vangikodadesse. Maa veeti toiduainetest tühjaks, nagu oleks meil mõni kontributsioon sakslastele maksta olnud! Avalikku arvamist võltsiti äärmise häbematusena. . .

Niisugune oli Saksa okkupatsioon, niisugune oli ta meil, niisugune ka Ukrainas. Oleks see rahvas võitjaks jäänud, siis oleks maailm alles tunda saanud, et Euroopas hullem tõug elutseb kui hunnid.

Et see vägivaldane rahvas esimesena Õhtu-Euroopas mõõga peale komistama pidi, on loomulik. Kui ta ise praegu okkupatsiooni tunda saab, siis peaks see talle meele tuletama, kuidas tema ise okkupeeritud mail valitses.

Võidakse öelda: see oli vana Saksamaa ja selle juhtide teguviis! Nüüd on Saksamaa demokraatlik!

Seda demokraatiat saime ka juba tunda: ei ole kellegi saladus, et meie vastu sõdiv Landeswehr demokraatlike Saksamaa poolt toetust sai.

Aga ärgem peatagem pikemalt iseseisvuse püha puhul kurbade aegade mälestuste juures. Kui neid aga kunagi meele tuletame, siis selleks, et oma iseseisvust ja vabadust hinnata mõistaksime ja sellele valmis oleksime ohvrit tooma.

PÜHA NEITSI KINGITUS.

ANDRÉ THEURIETI JUTT.

TÖLK. BOHÈME.

Trianias, Sevilla eeslinnas elas viieteistkümne-aastane Juanito „el Morenito“. Tal ei olnud isa ega ema, vaid ta oli kasunud nagu metsik rohi metsa kivide vahel. Kord pidi ta oma ööd palja taeval all mööda saatma, kord tallis. Lõunaroaks sai ta millal peotäis pähklaid, millal vana leiba, mida eeslinna kauplustes odavalt müüdi. Tal olid peale selle mõned eriametid, kellest kõige tulutoovam oli kuulutuslehtede müümine teatris. Ta riided olid räbalates, kuid ise ta oli kaunis poiss. Ta silmad säntendasid nõnda, et rõõm oli neisse vaadelda. Ta huultel lehvits ikka vallatu naeratus. Tema lainetav juuks oli pikk ja pehme. Ta nahk oli nii ruske, et ta sellepärast oli saanud lisanime „el Morentino“. Tema soontes oli tilk mustlasverd ja mustlase viisi pidas ta enam lugu rahast, rippumatust elust ja härjavõitlusest.

Suure reede hommikul ärkas ta halva tujuga. Kogu suurel nädalal olid teatrid sulutud. Selle tagajärg oli see, et ta ei saanud kuulutuslehti müüa, ja sellest jälle juhtus, et tal ei olnud penni taskus. Vaesus tegi talle veel seda enam muret, et lihavõtte pühadel linnas suured härjavõitlused toime pandi, kus kaks kuulsat härjavõitlejat pidid esinema. Tühja taskuga aga polnud tal kõigevähematki lootust näitusele pääseda.

Ta otsustas siiski õnne katsuda. Ta saatis härda palve pühale neitsile, kelle võim talle ikka pime usaldus oli olnud. Ta puhastas juuksed õlgist ja ruttas tallist välja, mis talle möödunud öösel varju oli annud. Ta läks rändama Sevilla uulitsatele.

Oli üliilus hommik. Giralda-mäe kõrged tipud paistsid suurekujulisena siniselge avaruse vastu. Uulitsal rändas talupoegi, kes Sevilla olid saanud osa võtma nunnade pühast reisisist. Kui Morenito turule saabus: nägi ta, et kontor, kus härjavõitluse pääse-piletid müüdi, avatud oli ja selle ees tungil piletite ostjad. See nägemine ärritas temas veel enam soovi härjavõitlust vaatama pääseda.

Mõned tunnid käis ta edasi-tagasi uulitsatel. Ta käis koridoris härjavõitlejate järel ja vaevas oma pead, kuidas võimalik oleks mõned krossid teenida. Ta katsus programmisid müüa, mis sisaldasid munkkondade erikäikude pidukommete seletusi, kuid asiata. Viimaks lõppes tema kannatus. Tema kõhtu kurnas nälg, päike kõrvetas tema selga ja ta läks lõpuks kirikuturule, mille üle püha saatkond pidi rändama. Raekoja trepil leidis tema varjulise paiga, kus ta otsustas puhata ja saatkonda oodata.

Magamine on tihti nõndasama hea kui hommikust süüa ja kattedeks söömata jäänud

hommikueine asemel magas Juanito seda sügavamalt. Kohe varjupaika puhkama heites uinus ta sügavasse unesse. Ta oli ilus magades selle marmorraehoone trepil, teine käsivars tumeejukselise pea all. Pikad silmaripsmed varjasid sulatud silme ja naeratus lehvits ta punastel huultel, mille vahelt sätendasid helmevalged hambad.

Tema magamise ajal läksid väravast mööda kaks noort reisijat. Nad olid hiljuti abiellu astunud, otsustades selle järele, et nad käe alt kinni hoidsid. Nad seisatasid magava Juanito juures ja noor mees ütles:

— Vaata, milline ilus poiss. Siin on tubli kuju maalikaardile. Vaata, kui kena asetus! Vaata seda kätt! See vaid nagu ootaks, et magades mõni kink sinna kukuks.

— Tõesti, ütles noor naine.

— Me valmistamegi talle üllatuse: Pane me raha tema pihku. Kujuta enesele, milline rõõm siis sünniks, kui ta ärkab.

Armastanud inimesed on ikka hellasüdamised. Noormees võttis kukrust viiefrangilise rahatüki ja pistis selle ettevaatlikult Juanito pihku, kes instinktiivselt rusika kõvasti raha ümber pigistas. Siis läksid võõrad rõõmsalt ja rahulikult edasi.

Juanito magas ikka ja magades nägi ta und. Ta nägi unes, et püha neitsi astus taevast tema juure pika heleda, vikerkaari moodi redelis. Püha neitsi juukseid ehtis valgetest lilledest punutud kroon ja tema käes olid valged roosid. Hääl, mis oli magus kui mesi, ütles püha neitsi:

— Juanita-poeg, sa ei ole iialgi unustanud hommikul ja õhtul mind paluda, sellepärast tahan ma püha-poja ülestõusmise mälestuseks sulle tasu anda. Sa pääsed härjavõitlust vaatama.

Samas langes püha-neitsi roosilille teraleht Juanito kätte, kus see kohe kõlisevaks rahaks muutus. Juanito sai unes nii rõõmsaks, et ta kohe üles ärkas.

Sirutades kätt veeres sellest — oh imet! — midagi, mis kui raha kõlatab kukkudes marmortrepile. Ta ei võinud esiti uskuda ei silmade ega kõrvadega. Aga siis tema võttis raha. See oli ilus, läikiv viiefrangiline raha. Püha-neitsi ei olnud temaga nalja heitnud. Nüüd pääsis ta tõesti härjavõitlust vaatama!

Ta hüppas nobedalt üles, läks siis tsirkuse poole jooksmas. Aga jookstes kohtas ta uulitsa nurgal noore tüdrukut, kes parajasti sama nurga tagant tema vastu pööras. Juanito tundis tüdrukut, — seda nimetati „Kassipojaks“. See tüdruk oli väga kahvatanud ja tema suured, mustad silmad olid täis pisaraid.

— Mis sinul viga? küsis Juanito.

— Ema on haige, vastas tüdruk. — Ei ole enam kahel ööl magada saanud. Hommikul käis meil arst ja määras rohtu. Käisin praegu apteegis, kuid apteeker ei anna rohtu võlgu. Mis pean ma tegema? Kui ema sureb ja kirikukellad talle löövad, saavad need samuti ka minule lööma. Ma ei taha mitte ükski maailma jääda.

Juanito seisis momendi sügavates mõtetes. Tema mustad silmad vaatasid sügavalt tüdrukut pisarates silmadesse. Siis võttis ta äkki imeliku raha ja ulatas selle noore sõbranna kätte.

— Siin on raha, ütles tema. — Olen saanud selle pühalt neitsilt ja püha neitsi ei tunneks sellest pahameelt, kui mina sellega sinu ema avitaks.

Tüdruk rõõmustas nii, et ta unustas Juanitot tänada. Ta jooksis otsekohe apteeki.

See pidi siis nii olema, et Juanito sel korral mitte härjavõitlust näha ei saanud. Kuid sellest hoolimata saatis ta kogu päeva rõõmsalt mööda.

Pühade ajal oli „Kassipoja“ ema juba terve, ja tüdruk otsis Juanitot. Ta oli riiestunud ilusamas kostüümis ja Juanito antud raha ülejäägi eest oli ta kaks punast roosi ostnud, mida ta oma ruugetesse juustesse oli paigutanud. Nad käisid kahekesi Guadalquiviri jõe rannal ja kõndisid oranshpude all.

Kui imeselgelt kevadpäike kiirgas tüdrukut silmades! Mis see oli? Oli see ärkav tundmus, mis oli kevade ja päikese sugu? Nad astusid tasa kõrgete mirtide varjus. Seal pani tüdruk äkki käe Juanito kaela ümber ja ütles:

— Te quiero, companero! (Armastan sind, seltsimees).

Ja kellade helinas ülestõusmispüha auks vahetasid nad, viieteistkümne-aastased lõunamaa lapsed, esimese armastuse suudlemise, millega liitus hääletu ja õrn truudusvanne.

Pritsimeeestele aumärkide jagamine.

Iseäranis leidsid pritsimehed Saksa sõjaväe ülemuse ees armu, sest nende etteotsa asusid kadakasaksad ja saksikud ja näitasid sakslastele kõige suuremat vastutulelikkust.

Parikaste Foto.

Parikaste Foto.

Saksa väed Toompea lossi ees.

25. veebruaril 1918 tulid Saksa väed Tallinna. Väeülemus okkupeeris kohe kõik tähtsamad hooned, muu seas ka Toompea lossi, millesse salk sõjaväge asetati. Meie pilt näitab Saksa ratsaväesalka ja moonavoori, kes Toompea lossi ees peatub.

KEISER ALEKSANDER II KURBLOOLINE ROMAAN.

MAURICE PALÉOLOGUE. TÖLKINUD J. A.

(Järg.)

Vürstinna Jurjevskaja sündis Moskvas 14. novembril 1847 vürst Mihail Mihailovitshi Dolgoruki tütreks.

Tema isa, kes oli pärinud suure varanduse, elas vahel Peterburis, vahel Moskvas, vahel oma suures Teplovka mõisas Poltava kubermangus.

Kui keiser Aleksander II augustikuul 1857 Volõniasse sõitis manöövreid juhatama, peatus ta Teplovka lossis. Lossi elanikud, et teda mitte segada, tõmbusid maja teisele poolele.

Ühel õhtupoolikul, kui tsaar oma adjutantidega väljas rōdu all istus, jooksis üks tütarlaps temast mööda. Keiser hüüdis:

— Kes sa oled, väike tüdruk? Ja miks sa siia tulid?

Tütarlaps kogeles:

— Olen Katariina Mihailovna ja tahtsin keisrit näha.

See meeldis keisrile. Ta võttis tütarlapse oma põlvedele, kõneles temaga mõne minuti ja laskis ta siis vanemate juure tagasi viia.

Teisel hommikul teda jälle nähes, oli ta kütkestatud tütarlapse loomulikust graatsiast, tema kenadest kommetest, tema silmadest, mis olid suured kui hirmunud kaljukitsel. Keiser kõneles temaga kõige viisakamalt, nagu mõne ilusa kojadaamiga, ja palus teda endaga

aeda jalutama. Nad jalutasid kaua. Noor preili oli vaimustatud.

See lapsepõlve mälestus jäi igavesti tema meele.

Kaks aastat hiljem tuli keisril noore vürstlinna eest hoolitseda.

Vürst Mihail Dolgoruki, kes oma tujudele vastu ei suutnud panna, oli meeletutes ettevõtetes kogu oma varanduse ära pillanud. Mured, mis sellele järgnesid, kiirendasid temas närvihaiguse arenemist, millest ta varsti suri. Et vürsti perekonda võlauskujate pealekäämimise eest hoida, laskis tsaar Teplovka mõisa oma eestkostmise alla panna ja võttis laste kasvatuse enda hooleks. Neid lapsi oli kuus, neli poissi ja kaks tüdrukut.

Katariina Mihailovna ja tema noorem õde Maria astusid Smolnõi instituuti, mis Katariina II poolt aadeli tütarde jaoks oli asutatud. Kõigil aegadel on Vene isevalitsejad selle asutuse eest iseäralist hoolt kannud: neile oli see saanud otsekui perekonna kohuseks.

Selles aristokraatlikus majas äratasid mõlemad vürstinnad Dolgorukajad kohe tähelepanu oma iludusega. Sama peened joontest, sama puhtad näost üks kui teine, olid nad siiski kaks lahkuminevat tüüpi. Katariinal oli haruldaselt valge nägu ja uhked pruunid juuksed. Noorem õde Maria töötas saada ilusaks blondiiniks.

Aleksander II jäi sagedasti nendega juttu ajama. Varsti aga võidi tähele panna, et vanem temale iseäranis meeldis.

Kui Katariina 16 aastat vanaks oli saanud ja oma õppimise lõpetanud, lahkus ta Smolnõist. Olles sunnitud leppima mõõduka paikuga, asus ta oma vanema venna Mihaili juure, kes talvel Peterburis ja suvel Peterhofis elas.

Ühel kevadisel päeval, kui Katariina oma toatüdruku saatel Suveaiast läbi läks, nägi ta seal keisrit ühe oma adjutandiga jalutavat. Keiser tuli tema juure ja viis ta ühte vaiksesse alleesse, hoolimata möödaminejate pilkudest.

Seal ütles ta noorele häbelikule neiule õrnu sõnu ja meelitusi. Neiu oleks tahtnud teda paluda, et ta vaikiks, kuid ta ei leidnud sõnu või need jäid tal kurku kinni.

Nii kohtasid nad üksteist sagedasti kas Suveaias ja Jelagini saare kõveratel puiesteedel või suvel Peterhofi pargi põliste puude all. Asjata avaldas keiser talle igakord oma armastust, suurt ja kangekaelset armastust: neiu jäi külmaks, vaenuliseks ja kinniseks.

Mõni kuu läks neil korda hoiduda kohtamisest keisriga. Kuid keiser sai ta viimaks ikkagi kätte.

Pärast, kui Katariina Mihailovna saatus oli otsustatud, tuletas ta sagedasti seda aega meele ja ta ütles oma sõbrannale, madame S.-le:

— Kuidas võisin temale niiviisi aastaotsa vastu panna? Kuidas ei armastanud ma teda kohe?

Pööre sündis kahes järgus. Ühel päeval ilmus Aleksander temale nii õnnetuna, nagu moonutatud ja hääli nii paluv, et Katariina Mihailovnal keisri kannatusest hale hakkas. Pealegi oli keisrit tabanud raske katumine, mis teda tema olevuse põhjani vapustas: ta oli kaotanud oma armsama poja, tsesarevitshi Nikolai, kes kahekümne-aastasena tiisikusse suri. Sel päeval leidis Katariina Mihailovna lihtsaid ja õrnu sõnu, mis olid kui balsam keisri südame haavadele.

Ja kui keiser ära oli läinud, pahandas Katariina enda üle, et ta temale veel paremaid sõnu ei ütelnud. Esimest korda ootas Katariina nüüd kärsitusega uut kokkusaamist.

Järgmisel kohtamisel, niipea kui ta keisrit nägi, niipea kui nende pilgud vastamisi satustid, võpatas Katariina ja tundis rinnas imeilku pigistust.

*

See oli juulis 1865. Nagu harilikult sel aastaajal, asus keiser kõige oma kojaga Peterhofi palees.

Pargi serval, Krasnoje Seloosse viiva tee ligidal, seisab kõrge sammaspaviljon, mille keiser Nikolai I sinna 1853. aastal oma naise, keiserinna Aleksandra, jaoks laskis ehitada ja mis kannab Babygoni nime. Seistes üksildaselt ja olles ümbritsetud rohelistest ja lilledest, avaneb sellest paviljonist suurepärane vaade Soome lahele.

Sinna tuli 13. juulil, õhtu eel, Katariina Mihailovna Dolgorukaja värisevana keiser Aleksander II juure, kes veel rohkem värises.

Ja enne kui keiser teda seal ära laskis minna, ütles ta noorele neiule kõige pühalikumal toonil, teda viimast korda suudlustega kattes:

— Praegu ei ole ma kahjuks vaba; kuid esimesel võimalusel võtan su naiseks; sest tänasest peale pean ma sind Jumala ees jäädavalt oma naiseks... Nägemiseni homme!... Önnistan sind!

Babygoni paviljon nägi neid nüüd väga sagedasti.

Kui septembri pilvine taevast ja külmad vihmad koja pealinna tagasi sundisid tulema, kujunesid noore vürstinna ja tema keiserliku sõbra kohtamised korrapärasteks.

Saksa okkupatsiooniväe staab ühes „kõrgete külalistega“.

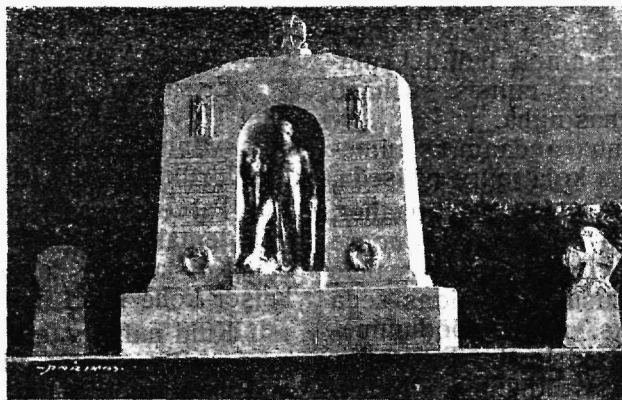
Parikaste Foto.

1. Prints Heinrich (keiser Wilhelm II vend). 2. Kindral Seckendorf. 3. Prints Adalbert (keiser Wilhelm II poeg). 4. Major Köppen.

Parikaste Foto.

Kolm või neli korda nädalas tuli Katariina Mihailovna salaja Talvepaleesse. Ühe tagaukse kaudu, mille võti temal oli, tuli ta ühte eraldatud tuppa alumisel korral, mille läänepoolsed aknad avanesid esplanaadile ja mis salatrepi kaudu oli ühendatud keisri ruumidega teisel korral. Sealt oli keiser Nikolai I kolmekümne aasta jooksul oma riiki juhtinud. Mööblid, näopildid, maalid, raamatud, kõik need asjad, mille keskel julm isevalitseja oli teostanud oma despootilist unistust, olid nüüd dekoratsiooniks õrnuse- ja iharusestseenidele.

See vahekord sai varsti teatavaks. Sellest sosistati küll õige tasa ja mõistu Peter-

Mälestussamba kavand langenud Saksa sõduritele Tallinnas.

Et sakslased siia jääda ja Eestimaa allaheitmise mälestust jäädvustada mõtlesid, seda näitab muu seas nende kavatus — oma langenud sõduritele siin monumenti üles seada. Kavandid olid valmis, aga ehitamisega ei saadud veel algada, kui nende maadevõitmise ja rahvaste allaheitmise plaanid põrmuks varisesid.

keisri kätte on annud ja et ta nende armatsemist soodustab. Kohkudes Katariina tuleviku pärast, tegi ta otsuseks noore neiuga Neapolisse sõita, kus tema omaksed elasid.

buri salongides, sest keisri isik oli püha sel ajal. Pealegi olid krahv Schuvalovi poolt juhitava salakantselei kolmandal osakonnal kardetud silmad igal pool: kes oleks seal julgenud lobiseda isevalitseja eraelust?

Katariina Mihailovna vanema venna naine, itaallane Neapolist, kelle juures noor vürstinna elas, kuulis varsti koja-kondsete sosinatest, et teda selle vahekorra juures süüdlaseks peeti: teda süüdistati, et ta noore nei

Mõni kuu varem oleks see abinõu vahest aidanud: nüüd ta ainult suurendas mõlema armastaja kirge, ja nad kirjutasid üksteisele igapäev.

Juunis 1867 kutsus Napoleon III Aleksander II Pariisi üleilmist näitust vaatama. Aleksander sõitis sinna oma poegade Aleksandri ja Vladimiriga.

Kuuekuulise sunniasumise järele Neapolis, ilmus ka Katariina Mihailovna Pariisi. Igapäev, iga õhtu tuli ta Elysée paleesse keisriga kokku saama. Iga vaba tunni, mis keiser ametlikkudest pidustustest sai võita, pühendas ta Katariina Mihailovnale.

See vaevalt kahekümne-aastane naine võis küll uhke olla, kui viiekümne-aastane kogu Venemaa isevalitseja seal temale ütles: „Sestsaadik, kui sind armastan, ei ole ükski teine naine minu jaoks enam olemas. (Aleksandril oli neid palju olnud, peale oma seadusliku naise). . . Kogu see aasta, kus sa mind julmilt ära tõukasid, kui ka see aeg, mis sa Neapolis viibisid, ei ole ma ühtki teist naist ihaldanud.“

Katariina Mihailovna asus nüüd uuesti Peeterburi elama. Nikolai I endine kabinet sai armastajatele jälle kohtamiskohaks.

Ja kui keiser Tsarskoje Seloos, või Peterhofis, või Livaadias elas, siis üüris Katariina Mihailovna seal endale villa.

Andudes täiesti oma armastusele, elas noor vürstinna üksildast elu. Ta ei võtnud kunagi vastu kutseid pidusöökidele, ega läinud kunagi teatrisse. Teda võis näha ainult ballidel, millest keiser osa võttis. Tema tantsis imehästi ja hurmav oli teda tantsimas näha.

Keiser oli ta keiserinna audaamiks nimenanud, et tal võimalik oleks koja juure pääseda.

Tüdinenud tsaarina, kõrk ja sõnaaher, võttis külma naeratusega vastu oma noore võistleja aupakkumised. Ta ei annud sellele vahekorrale suuremat tähtsust: ta pidas seda möödaminevaks nähtuseks, nagu möödaminevad olid olnud kõik eelmised lood. Ta teadis, et keiser ruttu ühest naisest tüdineb. Keiserinna ei oleks iialgi võinud aimata Babygonis antud vannet: „Esimesel võimalusel võtan su naiseks.“ See esimene „võimalus“ oli muidugi keiserinna surm.

Oma igapäevastel salajastel kohtamistel nautisid mõlemad armastajad haruldast õnne. Sellest noorest oskamata tüdrukust oli Aleksander teinud täiusliku armastaja. See naine kuulus temale täielikult.

Varsti hakkas ka poliitika nende vestlus-

tes tähtsat osa etendama. Tsaar jutustas oma armukesele suurtest üldistest asjadest, mida temal tuli otsustada. Viimaks ei olnudki asja, mida tsaar temale ei oleks jutustanud, enne kui ta oma otsuse tegi. Ta kõneles temale üldistest valitsemise küsimustest, diplomaatlikkudest läbirääkimistest, administratiivsetest reformidest, sõjaväe ja politsei korraldamisest, ministrite tööst, ülendustest, lahtilaskmistest, koja intriigidest, hõõrumistest keiserliku perekonna liikmete vahel, kõigest isevalituse mehanismi suurest tööst, mida tsaaril tuli kanda. Et vürstinna selge mõistusega oli, kuulas ta niisuguseid jutustusi suure tähelepanuga ja aitas vahel mõne paraja sõnaga otsust teha.

Ja mis keisrile kõige tähtsam, oli see, et ta selle naise ees kõiki oma mõtteid võis avaldada.

Nüüdsest peale saatis Katariina Mihailovna keisrit kõigil ta reisidel, iseäranis Emsis, kus keiser iga aasta tervisveel käis.

1871 aasta sügisel tundis Katariina Mihailovna end käima peal olevat. Ta oli selle peale väga uhke ja tundis sellest suurt rõõmu. Aleksander aga kohkus. Ta kartis sellest suurt häbi armastatule.

11. mail 1872 aastal, õhtul, tundis Katariina Mihailovna sünnitamise eelvalusid.

Et sünnitamine täiesti salaja sünniks, tahtis Aleksander, et Katariina Mihailovna maha saamiseks tuleks Talvepaleesse, kus ta tema jaoks määras Nikolai I endise toa, mis oli täiesti eraldatud teistest ruumidest.

Et saladus kindlam oleks, sõitis noor naine üksi Talvepaleesse, ilma et ta äraminekust isegi oma vennanaisele, kelle juures ta elas, ja oma toatüdrukule oleks teatanud.

Talvepaleesse tuli ta tagaukse kaudu, mille võti temal oli.

Kui keisrile tema tulekust teatati, jooksis keiser kohe tema juure.

Kuid naise valud vaibusid äkki. Katariina arvas, et ta asjata liig vara oli rahutuks saanud, ja heitis rahulikult magama lihtsal diivanil, sest voodit ei olnud selles eraldatud toas, kus Nikolai I-st saadik midagi ei olnud muutunud.

Nähes, et naisel enam valusid ei olnud, läks Aleksander oma tuppa ja heitis ka magama. Katariina jäi täiesti üksi. Tarviduse korral oli tema käsutada ainult üks vana soldat, kes toa ukse ees vahti pidas.

See vana soldat tuligi kella kolme paiku tsaari äratama.

(Järgneb).

KASS VÕI SEES.

PRANTSUSE KIRJANIKU CHARLES-LOUIS PHILIPPE NOVELL.

Mitte ainult, et lihunik Boyand oli suure kasvuga, ta oli ka paks. Ja täitis oma aset linnas. Teda võis juba eemalt ära tunda ta suurest kogust. Ja ka värvi poolest. Ta oli punane. Juuks oli tal punane nagu teistelgi punajuukselistel inimestel, põsed aga, neid võis võrrelda ainult tulega. Kui ta juhtus mööda minema- heinaküünist, siis hüüti juba eemalt:

„Ära tule liig lähedale. Siin on õled.“

Elu, et sellega leppida, pidi olema nagu ta ise, punane ja lõbus. Valget vasikalihha ta ei armastanud. Ta õgis loomaliha lahmakate viisi. Heameelega oleks ta hammustanud midagi, mis oleks veel enam liha, kui päris liha, et ka seda toorelt süüa. Kerge viin ei maitsenud talle; ta jõi alati kanget, mida suurte, ääreni täis klaasidega nagu verd enesesse valas. Oli ta marjaviinaga lõpule jõudnud, siis algas pihta valgega, et ennast sisemiselt soojendada; ainult valge viin oli ta ihusoojusele kohane. Esimesena kandis süüdi salgamata Regrain'i naine. Boyand oli läinud Regrain'i juure ära tooma vasikat, mis ta kord teel olles, viimase käest oli ostanud. Päralt jõudes leidis ta eest Regrain'i naise, kes oli üksinda kodus ja parajasti oma võimasina juures tegevuses. Naine ütles:

„Regrain töötab põllul. Oodake siin, ma lähen kutsun teda.“

Naine läks, jättes Boyand'i tuppa üksinda. Ta tegi seega vea. Boyand ei armastanud üksi jääda. Oleks naine talle vähemalt juua pakunud, siis ta oleks ajaviiteks joonud. Oleks mõni laps läheduses viibinud, siis ta oleks selle kõrgele kapi otsa istuma pannud. Ta ei võinud tõesti mitte paigal istuda ja rahulikult põlve põlve peale toetada. Mis ta pidi tegema? Toas ei olnud peale kassi ja ta poja ühtki hingelist. Suurema tähelepanuta kassi vaadates peatas ta pilk võimasinal. Ja seal tärkas tal äkki mõte.

Ta püüdis kassipoja kinni, tõstis võimasina kaane üles ja toppis loomakese sinna sisse. Nüüd vast võis ta kannatusega Regrain'i naise tagasitulekut oodata.

See tuli ühes mehega. Boyand'il oli nüüd tegemist kauplemisega. Vasikas päästeti lahti, viidi vankri peale, võeti vastu raha. Regrain'i naine ütles, nii kui see sarnasel puhul kombeks:

„Eks ta ole ikka kahju küll vasikat lihunikule anda.“

Mis peale mees vastas:

„Loomad ongi seks loodud, et neid söödaks.“

Naine asus jälle oma töö kallale, sest nõnda on see elu. Ta tegi võid ja seda hästi. Tema võid peeti kõige paremaks kogu ümbruses. Vasikas oli juba ununenud. Pahandav lugu, et teda oli segatud. Võitegemisel ei peaks kunagi tuldama segama. Pealt näha hakkas tema oma juba laskuma. See pani teda imestama:

„Äikest pole olnud. Ometi näib, kui oleks mul koor kokku läinud.“

Ta vajutas kõigest jõust, et seda vedelamaks teha aga tõepoolest, või oli kõva kui juust. Sattudes vihatuiju, surus ta võid ikka kõvem ja kõvem, kõneledes seal juures nagu kellegiga, kes kangekaelselt vastu punnib:

„Ma tahan sind õpetada, sa peletis, niisugune!“

Ta läks nii kurjaks, et Regrain ei saanud jätta ütlema:

„Selle asemel et kiruda, vaata parem järele ehk on midagi masinasse sattunud.“

Õigus. Naine tõstis kaane üles; ta vaatas tähelepanelikult masinasse. Mis ta seal nägi, oli niivõrd iseäralik, et sundis teda mõtlema, enne kui sai rääkida. Ta kutsus isegi mehe ligemale.

„Tule vaata, kas seal ei ole nagu midagi musta sees?“

Võid ei puudutata heameelega kätega, sest see ei meeldi inimestele, kes seda ostavad.

Regrain ütles:

„Ehk on sul koore sisse mingit mustust langenud?“

Ei või olla ial päris kindel, kuigi peetakse piinlikult puhtust. Ta vastas:

„Ma ei usu.“

„Siis jääb teha ainult üht. Keera varukas üles ja too see asi välja.“

Naise suust järgnesid üksiteisele kolm karjatust. Esimene oli ehmatushüüd; see pääsis välja, kui ta käsi puudutas mingit suurt, vormitut ja limast asja, mis oli võimasina põhja peal. Teine karjatus järgnes selle asja välja võtmisel ja kolmas, kõige läbilõikavam, tungis ta suust, kui ta väikese kassi päevavalgele tõi.

Mõlematel, nii Regrain'il kui naisel, oli lugu silmapilk selge. See oli Boyand'i töö. Nad teadsid täpselt, et temaga tegemist tehes, peab inimene olema kõige peale ettevalmistatud, kuid seda polnud nad siiski oodanud. Ta oli ennast lihunikuna näidanud.

Vaene loomakene! Isegi naisele tegi Regrain etteheite:

„Sul poleks tarvis olnud nii kõvasti vajutada. Sa oleks ju võinud arvata, mis see oli.“

Naisel oli nutt varaks, niihästi kassi kui lahtipuhkeda ähvardava tüli pärast. See polnud ju sugugi tema süü. Ka tõstis kassipoja kamina nurka. See oli üsna laiaks vajutatud. Vana kass lähenes. Ja hakkas poega lakkuma. Regrain oli vihane; pidi talle just sarnane mõte tulema, et kass lakkus väikest ei mitte seepärast, et see oli ta poeg, vaid et ta oli kaetud üleni koorega. Vihaste jalahoopidega kihutas ta kassi minema.

Siis vast mõeldi või peale.

Regrain arvas, et ega seda keegi tea; naine tehku aga või valmis ja müügu turupäeval ära, nagu polekski juhtunud midagi õnnetust. Aga naine oli uhke ja ta saaduste hea kuulsus oli talle kallis. Enne veel, kui ta küsimust kaalunud, hüüdis ta:

„Ei iial!“

Regrain sattus teise mõtte peale: kui ta võid müüa ei soovinud, siis võiksid nad seda ise söögiks tarvitada. Ka sest ei tahtnud naine midagi teada.

Ehk mees küll ikka jälle uuesti ütles:

„Eks ole ometi parem teda ära süüa, kui lasta halvaks minna.“

Neli naela võis seda olla. Vihaselt tõusis Regrain üles ja läks põllule tagasi.

Päev pärast seda koledat juhtumist peeti turgu. Naine läks korviga linna. Tal oli teada, et igapäev kella üheteistkümne ajal enne lõunat käis Boyand Monsel'i võõrastemajas oma klaasikest napsu joomas. Naine varitses teda. Ja kui lihunik seal oma joogiseltsiliste keskel istus, läks ta lihakarni, kus sel ajal üksinda viibis emand Boyand. Kähku seletas ta:

„Teie mees kõneles mulle, et teil nõu olevat võid soolata ja käskis sellepärast neli naela teie kätte tuua.“

„Tõsi, ütles lihuniku emand,“ ta käis ju eila teil.“

Vaene naine! Oma pahategusid ei jutustanud mees talle muidugi mitte. Oli päris kahju teist nõnda ninapidi vedada! Ta maksis või eest. Regrain'i naine oli asjalik ja nõudis isegi head hinda: kolmkümmend su'd naelast. Turul maksis või ainult kaksstkümmend kuus su'd, aga ükspuhas! Ülejääk pidi tasuma kassi kaotuse!

Kui Boyand koju tulles lugu kuulis, oli ta õnneks alles lõunat söömata; muidu oleks teda võinud tabada rabandus. Ta läks mütsita välja tänavale; Regrain'i ära kägistada — oli talle vähe. Ta oleks neid pärast seda veel pidanud sööma. Nende maja põlema süüdata — oli liig tühine kättetasumine. Alusmüürini oleks ta soovinud seda maha kiskuda ja varemotel nii kaua tantsida, kuni nad pihuks ja põrmuks oleks tallatud.

Regrain'i põldude mulla oleks ta tahtnud laiali pilduda; hirmus katk oleks pidanud nende peale langema ja nad surnuks piinama.

Ta läks koju tagasi oma mütsi tooma. Tal oli hea tahtmine hobust rakendada ja nõõrsirgelt jõkke karata. Või, milles oli kärvanud kass! Küll ei kohkunud Boyand ühegi toidu ees tagasi. Ta oleks võinud süüa: raiskuläinud härjast, haigest vasikast, lahjast seast, vanast elatanud kanast ja siiami seast, kui seda oleks tarvis läinud. Kord oli ta juba maitsenud siili ja varest. Hädakorral oleks ta seda kõike lasknud supiks keeta. Aga kassi! Ei võinud just ütelda, et kass räpane loom on. Kui ta rügemendis teenis, siis olid ühel päeval suurte manöövrite ajal sõdurid — ta ise nende hulgas — kinni püüdnud kassi, olid tal naha maha võtnud, teda keetnud ja söönud. Mis temale seda asja koledaks tegi, oli meeletuletus kassi vurrudest. Need olid olnud kollased. Kindlasti olid vist karvad märjad, kui kass võimasinast välja tõmmati. Kassidest, keda koore sisse uputatakse, saab must segu. Kogu või näis olevat muutunud nimeta vedelikuks, mida tema nimetas kassimahlaks. Ta tundis, et ta kogu eluajal enam süüa ei või. Ta värises. Mitte käiagi ei saanud ta enam. Hobust rakendada? Milleks? Vast ei ole tal seks jõudu. Ta läks oma magamistuppa, sest et seal polnud kedagi. Kõige parema meelega oleks ta üksinda kusagil nurgas surnud, nagu koer. Ta istus. — Võttis maha mütsi, mis ta pead vajutas. Vaene Boyand! Mõlemad käed tõstis ta silme ette, et mitte midagi enam näha, ja oma lihavate lihuniku sõrmede vahelt tundis ta voolavat suuri pisaraid; seal nuttis suur laps, nagu ta oli.

KUIDAS INGLASED KURESAARE LINNA OKKUPEERISID.

KODUMAA ELUVILKSATUSED KRIMMI SÕJA PÄIVILT.

Eesti ranna- ja saarerahva keskel kajab mälestusi ja kuuldusi vägevast Inglise laevastikust, mis 68 aasta eest Krimmi sõjapäivil Baltimere randi blokeeris. Mõni aasta tagasi võis leida veel 80-aastaseid vanakesi, kes oma silmaga olid näinud Inglise laevastikku nagu

metsa seisvat Tallinna all. Naissaare juures. Korra kõmmutanud üks ristileja ahelatega kuuli linna pihta, kuuldavasti tahetud Oleviste torni tabada. Pomm lennanud õudse mõminäga üle linna Seamäe rappa.

Korra jälle püüdnud inglased merel kinni

Kolga ranna kaluri, vana Torupilli Mihkli (merel oli keelatud sõita), viinud sõjalaevale ja pidanud seal kogu suve. Söötud Mihkit nuumhärja lihaga ja nisuleivaga. Lasknud aga torupilli mängida ning mehed uhanud tantsu. Sügisel, kui laevastik Inglismaale pööranud, pandud Mihkel paati, antud pea kogu aasta moon kaasa ja kästud koju sõita. Mihkil saabunud inglased kõige paremad mälestused. Sellest juhtumisest jutustanud Torupilli Mihkel ise nende ridade kirjutaja vanaisale, kes alles 1922 a. algul 89 aasta vanaduses suri.

Kuresaare end. supelusmaja (Romassaare) kauaaegne juhataja Dr. Mierzejevski kirjutab oma mälestustes, et 1875 a. jutustanud temale raeherra P. Hindze mitu läbielatud juhtumist selle kohta, kuidas Inglise laevastik Krimmi sõja ajal Kuresaare linna „tema majasteedi Inglise kuninganna kõrge kaitse alla“ võttis, ehk lihtsamalt öeldud — okkupeeris.

Raeherra Hindze olnud sel ajal 54-aastane.

1854 a. suvel ristles Balti merel liitlaste laevastik admiraal sir Napiri juhatusel. Saaremaad blokeerisid kaks Inglise aurikut. Peale Aalandi saarte valdamist juuni lõpul ühines nendega veel üks Prantsuse ristleja.

Saaremaal ja Kuresaares puudus iga-sugune sõjaline jõud. Juba enne vaenlase laevastiku ilmumist saatis Vene valitsus Kuresaare garnisoni ja randvahid Pärnu redusse. Vana, Rootsi ajal ümberehitatud Kuresaare kindlus kaotas oma sõjalise tähtsuse juba 1836 a., millal ta Vene kindlustuste nimekirjast maha kustutati. Kindluse vallidel ja pataridel kasvasid juba puud ning pöösad. Suurtükid olid eelnimetatud aastal Aalandi saarele Romansundi kindlusesse viidud. Tervel Saaremaal näis kõige rahuliseim ilme. Isegi vanad tagavarasõdurid toimetati erariidesse. Keegi muistne Borodino ja Austerlitz'i aegne ohvitser saadeti vastu tahtmist koguni manermaale, sest et ta kuidagi ei raatsinud lahkuda enda mõõgast ja arsinapikkusest kivist. Samuti bukseeriti sinna ka kadett O. V. Eksparre, kes kuuldus sõjaväe seisusesse. Nii võidi „puhta südame tunnustusega“ inglastele vastata, et Saares ei leidu ühtegi sõjameest.

Kuresaare magistraat konfiskeeris isegi jahipüssid ja uputas nad salaja merde. Nii ettevaatlikuks tegi hirm inglaste eest. Kuigi linnas trööstiti kuuldusega, et inglased rahulikudele elanikkudele kurja ei tee, oodati siiski põneva ärevusega kutsumata võõraid. Mitmed oleksid linnast „jalga lasknud“, ent ei tihkanud varandust niisama saatuse hooleks jätta.

Ei lasknudki inglased endid kaua oodata. Maikuu lõpul ujusid otse Kuresaare linna ette lossi kohale kaks päratu suurt aurik-ristlejat, mille korstnatest musta kivisöe suitsu pilvena välja paiskas. Aurikud olid sel ajal veel uudiseks, suurem osa linnaelanikke polnud sarnaseid laevu näinudki. Üks sõjalaev keeras linna poole nina, teine külje, kust õudselt varitsesid suurtükide torud.

Kuresaare lootsid imestasid, suud ammuli, kuidas inglased oma suurte aurikutega niivõrd madalale kohale sõandasid tulla — otse sadama ette*).

Ennenägemata kabuhirmus jooksid elanikud majadesse peitu. Kellel oli kelder — ronis sinna ja kutsus naabri seltsiks. Ainult mõned julgemad jäid rannale piiluma, mis inglased teevad. Varsti eraldusid ka ühelt aurikult 8 paati madrustega ja lähenesid sadama sillale. Sinna ruttasid inglasi vastu võtma linnavalitsuse esitajad bürgermeister Grubert'iga eesotsas. Mõned nendest tõmbasid ka ametikuue selga ja kahmasid mõõga vööle. Lugu kaldus linnaisade arvates tõsiseks minema. Laevade komandöör, kapten Headcook, kes seis esimese paadi ninas väikese suurtüki kõrval, tuli kõige pealt 8 madrusega kaldale. Nõudis viisakal, kuid ikkagi üsna peremehelikul toonil, bürgermeistrilt tõendus selleks, et linnas ei leidu sõjalist jõudu. Bürgermeistriga rääkides hoidis kapten käe põues. Rahuldavat vastust saades, käskis Headcook madruste dessanti paatidest kaldale asuda. Inglise madrused kandsid punast mundrit, olid kõigiti korralikult riides, kuid palja jalu, vististi sooja ilma tõttu, ainult ülemad (ohvitserid) käisid saabastes. Madruste ja linnaisade saatel käis komandöör Headcook linna tähtsamaid ehitusi vaatamas.

Päris kimbatusesse sattus bürgermeister, kui komandöör küsis teateid linna sissetulekute, toidutagavarade, lootside arvu jne. kohta. Peab ütleva, et inglased olid üsna terased igasugu majanduslisi teateid nõutama. Linna sekretäär (sindik) ja kohtunik, kes raekoja alati julgelt tegutsesid, hirmusid nõnda ära, et enam rahulikult ja arukalt rääkida ei saanud. Äpardusena katkes veel kohtunikul vöö ja mõök kukkus kolinal tänavale. Inglased muigasid.

Elanikke julgustas inglaste rahulik ja lahketvõitu esinemine. Peiduurgastest ilmusid inimesed jällegi tänavatele.

Kokkupuutumistel inglastega püüti olla

*) Praegu pääseb sellele kohale ainult väikeste laevadega.

Eesti Päästekomitee

asutati Maanõukogu vanematekogu poolt, kui enamlased Tallinnast sakslaste lähenemisel põgenesid.

Parikaste Foto.

K. Päts

J. Vilms.

K. Konik

Esimene Eesti Ajutine Valitsus

kujundati 24. veebruaril 1918 a. Maanõukogu vanematekogu poolt.

Parikaste Foto.

K. Päts,
peaminister ja kaubandus- ning töös-
tusministri kohustetäitja.

J. Vilms (†),
kohtuminister ja ühtlasi peaministri
asetäitja.

J. Poska (†),
välisminister.

Esimene Eesti Ajutine Valitsus (järg).

Parikaste Foto.

P. Põld,
haridusminister.

J. Kukk,
rahaasjanduse ja riigivaranduste
minister.

A. Larka,
kindralstaabi oberst, sõjaminister.

Parikaste Foto.

J. Raamot,
põllutöö- ja toitlusminister.

V. Maasik (†),
töö- ja hoolekandeminister.

F. Peterson,
teedeminister.

hästi peenelt viisakas ja aupaklik. Inglise merelestele annetasid daamid isegi lillesid, millise julguse eest neid pärastpoole Riias noomitusega karistati. (Peeti sündmatuks, et Vene kodanikud annetavad vaenlasele lillesid).

Vana kindluse-logu silmitsedes tähendas komandöör oma adjutantidele: „The Castel is good for nothing!“ (kindlus on täiesti kõlbmatu). Vaatas binokliga korraks merele ja siis, sõrmega loode metsa poole näidates, ütles bürgermeisterile naeratades:

„Imaagu peitsite oma laevakesed. Meie püüame merel sõitvaid laevu, ent sadamates seisvaid ei puutu.“

Linnaisad vaikisid ootamatusest raba-tuna: Loode rannalähises peitusid Kuresaare laevad kiviballastiga merepõhjas, kuid veepinnal polnud neist vähematki jälge näha. Kaupmees Schmidt laskis ära lõigata isegi väikese puumoti, mis nõõri otsas veepinnal laevade peidukohta näitas. Jäigi mõistatuseks, kuidas inglased laevade peidukohta teadsid.

Laevale tagasi minnes kinnitas komandöör Headcook bürgermeisterile, et linnale mingit paha ei tee, kuid linn ärgu unustagu, et ta nüüdsest peale seisab tema kõrguse Britannia kuninganna võimu ja kaitse all.

Jumalagajätmiseks kätt ei annud, vaid hoidis põues. Raeherra Hindze märkas komandööri põuetaskus toreda poleeritud laega pistoli.

Kaldale kogunud elanikkude viisakate kummarduste saatel läksid inglased laevadele tagasi. Peale seda tulid madrused väikestes salkades igapäev maale mõneks tunniks. Jalutasid linnas, käisid kõrtsides napsi võtmas, ent skandaale ei teinud. Kauplustes maksid alati puhta rahaga, kuigi „oma hinna“ järele, mis aga sugugi madal polnud. Kui Kuresaare kaupmeestel teatavaks sai Inglise väeülemuse korraldus, et ohvitserid jookide eest kahekordse hinna peavad maksma, küsisid nad omavahelise kokkuleppena ohvitseridelt ainult pool hinda, arvatavasti ka linnavalitsuse mõjul.

Korra nõudsid inglased lootsid, kuid viimased olid kadunud. Kui aga Inglise ohvitser kulme kortsutas, ilmusid lootsid varsti kohale. Neid polnud aga tõsiselt vajagi: Kuresaare lootsid rääkisid pärast, et inglased ise laeva-teed, madalikke, veealuseid kive jne. nendest paremini tunnevad.

Mõnepäevase seisaku järele kadusid mõlemad aurikud silmapiiri taha. Elanikke valdas kergendustunne, kuigi inglased midagi paha ei teinud. Eriti hirmutasid linna poole

sihtivad suurtükkide otsad. Ainult julgemad mehed sõandasid mererannal jalutada.

Headcook tuli aga oma hirmuäratavate aurikutega varsti Kuresaare alla tagasi. Nüüd kartsid elanikud, et enam nii hõlpsasti inglaste käest ei pääse kui esimesel korral. Linnas lendles kuuludus, nagu oleksid inglased esiti luuramas käinud ja teateid nõutanud ja nüüd hakkavad aina maksusid nõudma ehk teevad veel midagi pahemat.

Ei teinud inglased ka teistpuhku linnale midagi paha. Headcook ostis linnas mõned väikesed asjad, mis temale muidugi üsna odava hinnaga müüdi, rahustas veel kord elanikke, et nende elu kui ka varandust mingi hädaoht ei ähvarda, et temale Kuresaarest halba mälestust ei jää jne. Komandööri sõbraliku seletuse peale sõandas bürgermeister väga aupaklikkude sõnadega teatada, et madrused Pidula mõisas on vastu võtnud (tegelikult võtsid omavoliliselt) mõned nuumhärjad, mille eest arvatavasti suure rutuga raha maksamata unustasid.

Headcook kortsutas kulme (raeherra Hindze pidas seda muigeks) ja lubas asja viibimata uurimisele võtta ning teha nii, nagu teeb inglane harilikult. Selgus varsti, et inglane niisugustel juhtumistel aumehelikult talitab: härgade eest makseti omanikule rahuloldavalt, kuid mitte rahaga, vaid soolaga, mis aga mõlemi pooltele kasulikum tundus. Nimelt oli Saaremaal suur soolapõud, sest inglased konfiskeerisid sõjasaagina kõik Balti merde tulevad laevad, muu seas ka soolalaadungid.

Kolmat puhku Kuresaares viibides seletas Headcook linnavalitsusele järgmist:

„Ma imestan, mispärst majesteet kuninganna Saaremaalt sõjakulu ei nõua; teame ju hästi, et Saaremaa annab Vene riigikassale igal aastal vähemalt 200.000 rubla.“

Hoiatan teid, mu herrad, et kui meie kunagi Venemaaga veel sõda alustame, siis teie enam nii hõlpsasti ei pääse.“

Nendest sõnadest heidutatuna, vastas bürgermeister:

„Oleme kehvad, millega maksame, raha meil ei leidu!“

„Saame hakkama,“ tähendas inglane, „raha pole meil vajagi. Sõjakulu võtame produktidega; küllap leiame...“

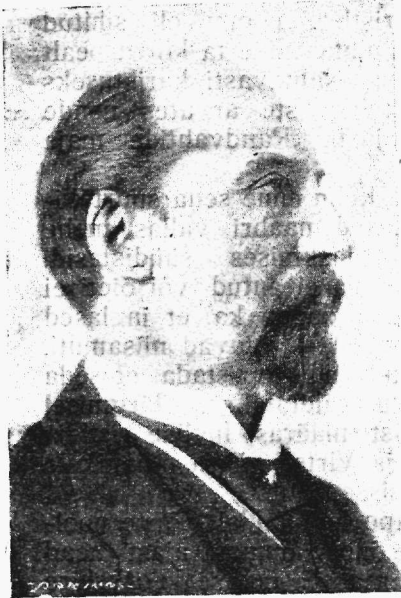
Sellejuures vaatas kõrvale, kus nagu kiusatuseks lasusid kaupmees Schmidt rukkikotid. Jätkas siis:

„Ärge hädaldage ühtigi! Hästi elate siin. Kenad majad teil aedadega. Lahkuda neist vististi ei sooviks.“

Eesti välissaatkond,

kes 1918. a. väljamaal liitlaste ja erapooletute ees Eesti iseseisvuse heaks töötas.

Parikaste Foto.

J. Tõnisson.

A. Piip.

M. Martna.

Parikaste Foto.

K. Pusta.

K. Menning.

Ed. Virgo.

Augustikuul tuli linna Inglise mereväe ohvitser ja avaldas bürgermeistrile soovi vahetada härgade vastu mõningaid Saaremaa talumehi, keda inglased merel salakaubaga olid kinni nabinud. Soovisid anda ühe mehe ühe härja vastu.

Ehk küll talumeeste eest hoolitsemine linnavalitsuse kohuste hulka ei kuulunud, oli bürgermeister nõus kohe inglaste soovi täitma, mille järele ohvitser laevale tagasi sõitis.

Raeherra Hindzele tehti ülesandeks viibimata umbes 18 härga nõutada. Samal päeval ostetigi Põidla mõisast härjad ja toodi õhtuks linna. Oodati laevalt paati. Üllatavalt viinas aga Inglise ristleja õhtul ankrud üles ja sõitis minema. Härjad hoiti mõned päevad linnas ja saadeti siis maale tagasi.

Pärast, peale sõda alles selgus, et inglasetel kahju hakkas saaremehi laevalt ära lasta: saarlased tegid laevadel hoolega tööd ja selle tasuks lasti neid sõja lõpul ilma väljaostmata vabaks; äparduseks saadeti mehed aga Daanis kaldale, kust suure vaevaga koju pääsesid.

Oli ka juhtumine, kus inglased oma võimu mõjuvalt tunda andsid.

Augustikuul, kui Inglise madrused paadiga Suureväina suhu sõitsid, kuuldus kaldalt püssipauk, nagu oleks inelaste pihta lastud. Mingit õnnetust ei juhtunud. Näis, nagu poleks madrused paugust väljagi teinud. Pärast räägiti, et erariietes piirivaht lasknud.

Möödus umbes nädal. Virtsu rannal kõrtsi juures peeti parajasti laata, kui Suure väina tüse Inglise ristleja ilmus. Pikkamisi pööras laev ümber ja peatas küljega otse Virtsu jaama kohal. Uudishimulikult ruttasid talumehed kõrtsist rannale toredat laeva silmitsema. Mõned ronisid isegi puude otsa, et paremini näha võiks. Laada tõttu liikus rahvast laialt. Naisi ja lapsigi sibas kaldal. Laeva küljel avanes luuk, nähtavale tuli mustav suurtükitoru. Pilgud kiindusid laevakogusse — oodati, mis inglased tegema hakkavad. Sündis korraga midagi hullu ja ja pöörast. Luugist pahvatas valge suitsupilv, välgatas tulevihk ja käratas siis kõva suurtüki mürisk, et maa põrus. Inimesed pistisid kaldalt just kui hullud metsa poole, igauks vihtus jooksta, nii et kannad välkusid. Kisa, ehmatushüüdeid ja hädaldamist kuuldus igast kandist. Puudelt hüppasid mehed mütsatades maha ja punusid ikka metsa redusse. Naised haarasid pisemad lapsed sülle, vähemad käekõrva ja lidusid meestele järgi. Mõnigi põgenejatest jäi teiste jalgu, kukkus kápuli liivale ja sagis pärast jälle edasi. Varsti suikus kal-

dal vaikseks nagu surnuaial. Üheainsa paugu inglased aga lasksidki.

Arglikult merele piiludes nägid laadalised, et ristleja väinast välja, mere poole kaugenes. Õnnetust peale ehmatuse ühegi inimesega ei juhtunud. Inglise ristleja pomm oli sihitud randvahtide kordoni pihta, mille ta korra pealt varemteks purustas. Nähtavasti karistuseks selle eest, et sealt inglaste arvates nende paadi pihta püssiga lasti. Randvahtide maja oli juhtumisi tühi.

Selgus, et päeva kolm enne seda suurtükipauku nõudsid inglased naabri vallas mehe väljaandmist, keda laskmises süüdistasid. Arvatavat süüdlast välja ei antud või õieti ei teatudki, keda anda. Loodeti ka, et inglased on heasüdamlised mehed — jätavad niisamuti. Inglise oskasid aga nõnda karistada, et seda Virtsus põlvest-põlve mäletatakse. Järgmisel päeval peale laskmist määras Inglise ristleja kapten veel vallale ja Virtsu mõisa omanikule rahatrahvi, mis ka sisse nõuti.

Saaremaa lõunapoolsel kaldal, Sõrve poolsaarel, kasvatatakse juba ammust ajast head seltsi sigu, mis sarnased Inglise Yorkshire tõule. Jutustatakse, et nimetatud väljamaa tõug Krimmi sõja ajal sinna sattunud.

Kord tulnud Inglise madrused maale ja viinud talumehelt salaja ühe sea ära. Tapnud rannal maha ja kannud liha kottides laevale. Seaomanikul aga läinud kuidagi korda admiraal Napiri enese jutule pääseda. Määratud tunni ajal kästus meest laeva juure sõuda. Inglise lasknud pardalt mehele elusa sea ja koti soola paati. Niisugust ootamata heldust mõtelnud aga mees rohkem kasutada ja palunud veel ühe koti lisaks. Laevalt hoiatatud, et paat läheb ümber, kui kõrgelt pardalt kott alla visata; vintsiga laskmist peetud nii väikesel põhjusel tülikaks. Mees ei jäta nurumist; ootab kangekaelselt kogu päeva laeva külje all. Kas aja, aga minema ei lähe. Visatigi laevalt soolakott alla, mis aga paadi tõesti ümber kallutas. Sool vajus põhja, kuna saarlane, kes hästi ujuda oskas, ühes seaga kaldale pääsis. Inglise vaatasid laevalt naerdes mehe teenitud äpardust. Sama siga saanudki Sõrves Inglise tõugu sigade esivanimaks.

Saaremaad blokeeriva liitlaste laevastiku toetuspunkt oli Ruhno saare juures. Sealne kirikuõpetaja ülendati kubeneri seisusesse ja varustati järgmise läbisõidu tunnistusega Riiga ja Kuresaarde:

„Gouverneur from the Island Runo and the permission take the woyage to Riga and Arensburg.
K. Headcook.“

Saarlaste tõenduse järele olnud blokaad üsna vali, ainult ühel Soome purjekal läinud korda valvetõkkest läbi hiilida ja Kuresaarde laadungi soola tuua. Kiiresti tühjendatud laev sadamas, tehtud kereesse suur lõhe, et simuleerida, nagu oleks laev juhtumisi siia parandusele tulnud. Vaevalt jõutud tühjendamisega lõpule, kui ilmunud Inglise ohvitser, nõudes laa-

dungi ning kapteni väljaandmist; kapteni ei leitud aga kusagilt. Ohvitser näis laevaparan-damise juttu uskuvat või vähemalt näitas, nagu usuks, kuid laeva konfiskeeris ikkagi; kuulda-vasti müüdnud see laev Daanimaale.

Need olnud tähtsamad sündmused Inglise „okkupatsiooni“ ajast Kuresaares. —el.

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. T.

Nadja tõmbas õlad koomale nagu mingi etteheite eest kaitses otsides ja ütles:

„Ma ei tea ju midagi, Daniel. Et ta vene-lase ja sakslanna poeg oli, ütles ta ise. Ta oli ka ohvitser teie väes. Kord, kui ta Styr'iga malet mängis ja talupojast kuninganna tegi, hüüdis ta:

„Näed, vennas kohtuminister, see talupoeg olen mina! Saksamaal pidin dokumente võlt-sima, et leitnandiks saada. Mis on leitnant, kui rumalamad mehed kindral-feldmarshalli-deks on! Kuidas pead seda kannatada jõudma, et ise marshall ei ole? Aga siin, kullake, jõuan läbi kõigi ruutude esimeseni ja teen sind ma-tiks.“

Teid vihkas ta enam kui ühtegi muud rah-vast. Kui meil Saksamaaga juba rahu oli teh-tud ja teie ainult läänefrondil võitlesite, ütles ta:

„Kui me Jumalat poleks ametlikult kõrval-danud, siis laseksin palvetada, et Saksamaa rutem hukkuks.“

Ja siis võttis ta hukkamise enda hooleks — nii ta ütles, Daniel — ja sõitis minuga Saksa-maale. Ainult Volodja võttis ta ka veel kaasa; Volodja oskas hästi Saksa keelt, sest temal oli Saksa naine. Tol ajal hakkas Aleksander jook-ma. Näis nagu poleks viha Saksamaa vastu, mis teda kainenagi kõrvetas nagu tuli, veel mitte kuum küllalt. Ta lakkus ja suust jooksis sõim; kui ta purjus oli, hakkas ta alati kiitlema.

„Mees ja Vene aade“, kisendas ta: „on tugevamad kui kakskümmend Saksa sõjaväe-korpust; sõjaväed elavad distsipliinist, meie aga võtame neilt nende leiva — distsipliini —, võtame nende sõnakuulelikkuse ja sõjaväed saavad suud laiali kiskuma ja käskusi mõirga-ma, kuid keegi ei saa enam käsku täitma!“

Asutasime kabaree ja Volodja naine laulis kavalaid õhutavaid laulukesi. Tema „Jooge; sõbrad, jooge!“ oli tol ajal Berliinis armsamaks lauluks.

Istusime publikumi seas, mis naerust ja

salahimurusest mõirgas. Laulsime kaasa ja siis laulsid sakslased ka.

„See näib veena, on aga kange viin“, ütles Aleksander: „aga need lollpead ei saa sellest aru.“

Asutasime kinosid ja näitasime Venemaa olusid. Meil läks korda asja nii kaugele viia, et meie filmi lubati koolides ja sõjaväe-laatsa-rettides näidata. Valitsus tahtis oma lambu-kesi hirmutada, et nad nii koledateks ei muu-tuks nagu Vene metslased. Ah, Daniel, ükski valitsus ilmas pole rahvast nii kaugel olnud kui Saksa keisriteaegne valitsus. Küll olete nal-jakas rahvas!

Töölised nurisesid. Aleksander müksis mu puusakonte; kuulsin tema hambaid rigisevat. Ta rõõmustas.

„Juba susiseb nende veres,“ ütles ta. Ise ootas ta mõjuvat vilget: Peeterburi töölised val-davad kohtuministeriumi, viskavad auvääri-liste, hulga inimeste saatust määravate doku-mentide räbalaid aknatest välja; lapsed püüa-vad dokumente ja teevad nendest endile küba-raid, teevad kaevukesi ja panevad uulitsarendi ujuma. Töölised jooksevad tormi vangimaja peale, vangid jooksevad välja. Sõjariistad len-davad neile kätte, karjudes kisuvad nad suud ammuli; film ei karju, kuid igäüks mõistab, mis päraniavatud suud karjuvad. Nad tormavad edasi. Peened toiduainete kauplused hüvade asjadega virvendavad näitelinal nalginud vaa-tajate ees. See oli mõjuv vilge! Aleksander ägas üks ainus kord hirmsas piinas, hirmsas, raske, meeletus enesetaltsutuses. See oli õudne ja tore. Sadade saalisolijate sosin vai-kis, ainult valgus seisis ja langes heledale sei-nale ja punased lambid tagavara-uste kõrval hõõgusid nagu veri. Sakslaste ihud muutusid kangeks, naksatades vajusid kõigil pead ette-pole, maiad kõrvad kuulatasid. Silmad puna-sid. Aleksander hoigas. Ja sama hoige kajas

mitmest sajast rinnast. Aleksander müksis mu puusakonte.

„Siin on palju halle,“ ütles ta ja mõtles teie sõdurid.

Politsei-kommissar ees näitelina juures hüüdis äkki: „Valgust! valgust!“

„Tubli ametnik!“ kisendas Aleksander keset äkki helendavat valgust: „Hea nina, tunneb revolutsiooni haisu!“

„Vangistan,“ hüüdis politseinik.

„Keda siis?“ naeris Aleksander.

Rahvamurd ehitas ruttu müüri tema ümber. Politseinik ei saanud hüüdjä isikut kindlaks teha, tülitamata läksime välja. Mehed vaatasid mind nagu keisrinnat; nad aimasid minus venelast. Noormehed tungisid ligi, et meie riideid puudutada. Aleksander vaatas paljudele silma, et neid proovida.

„Nadja“, ütles ta erutatult — harva olin teda säärasena näinud —: „Nadja, ma usun, sakslased võivad revolutsiooni teha!“

„Ma arvan, Daniel, salaja armastas ta teid väga.“

Daniel vastas:

„Ta armastas meid õnnetult! Aga jutusta edasi; tõesti, kui seda kuulan, siis kõmiseb mu süda. Nadja, Nadja, see oli suurepärane tõuseng; selles oli tuld ja valgust ja sooja. Ma ei näinud ju meie Saksa revolutsiooni enam Saksamaal; aga tean, mis tundsin, kui meie kaevikutesse teade kohises, tsaar olla langenud. Troonilt aetud tsaar, langenud keiser. Kahvatasin, veri tardus sala-vaimustusest. Algas uus aeg, sest uus tahtmine tegi seadusi. Ja mina, preislane, mina politsei ning ametnikkude sulane! Kuis kartsime politseid ja ametnikke! Ah, te andsite, kui tsaari minema kihutasite, kõigile meie politseinikkudele ja ametnikkudele jalahoobi. Värisesin esimest vabadust aimate. See kestis ühe päeva, siis taltusisin. Siis punastasin, seda meele tuletades, ja sõimasin ennast litteraadiks. Aga ei, ei; see oli ometi hüva däämoni-naeru salajane, südamlilik värin. Jutusta edasi!“

„Meil oli mitu miljoni rubla kaasas,“ jutustas Nadja: „maksime käratsemise eest. Ise elasime kapitalistidena, iial pole me nii hästi söönud ega joonud kui Berliinis. Sõitsime autos. Sakslased peavad uut Venemaad austama, naersime. Pidagu nad meid süüta narri-deks, kes õndsad on autos sõites, sest et nad enne katkistes saabastes pidid käima. Nad pidid uskuma, et meie kommunism paari miljoni rublasse oli üppunud.“

Aga Aleksander naeris autos sagedasti müri- nal ja kisendas:

„Meie oleme dünaamiit!“

Teie tegite siis tõesti revolutsiooni. Ah, Daniel, see oli kurb ettevõte! Mul oli külm teie seas, sest teil polnud tuld veres! Mäletad veel? Ah, mis ma küsin, — sina ei või seda teada! Mõni venelane peaks praegu siin olema, et ma küsida võiksin: „Mäletad veel?“ Ta teaks kohe, mida meinan. Teaks, et meinan Vene revolutsiooni. Tead, mis see oli, Daniel? Laul, mida laulsid enam kui sada miljoni inimest. Ainust teed ei olnud Venemaal, kus mitte poleks lauldud. Võõrad jooksid üksteisele vastu: ole mu külaline, kallike, tule mu majja, mu naine keedab, mis ta oskab ja võib; leidub ka pudel joodavat; laulame marseljeesi, kuni maja juure jõuame. Kõik laulsid, laulsid. Isegi kaupmehed, isegi tagurused pidid hapu näoga kaasa laulma. Ei aidanud midagi, pidid laulma. Kõik näod olid heledad ja head. Kusagil ei väljendatud tapmismõtteid. Iial pole me nii väga venelased olnud kui tol ajal. Ööseti ei maganud me; ööd olid valgemad kui iial enne; Jumal on revolutsiooni-tähed süüdanud, öeldi. Pikkade ridadena rändasime läbi ulit- sate. Balalaikad helisesid alatasa. Istuti maha Venemaa soojasse pehmesse maantee-tolmu ja nuteti. „Miks sa nutad, vend?“ küsiti, sest et teada oli, kuis vastus pidi kõlama; rõõmu- pisaratega oodati imeilusat vastust — ja seal see juba kuulduski: „Sest et nii õnnelik olen!“ — „Ja miks sa nii õnnelik oled?“ — Ka seda küsiti õnnest väriseva kelmi-häälega. Ja kuul- duski vastus: „Sest et Venemaa ju nii õnnelik on!“

Nadja nuttis.

„Daniel,“ ütles ta: „Need pisarad on väga head, nad silitavad mind. Too oma pea lähemale, tahan sulle näkku mutta. Ära naera mind, korja endale need õnne-pisarad.“

„Miks sa nutad?“ küsis Daniel ja teadis vastust.

„Sest et õnnelik olen.“

„Ja miks oled õnnelik?“

„Sest et tean: revolutsioon oli hea.“

Daniel surus näo tema näo vastu ja Nadja jutustas edasi. Daniel kuulis tema sõnu ja tun- dis ühtlasi, kuis need moodustusid ja tema suu täitsid, enne kui nad kõlaks muutusid.

„Niisugune oli meie revolutsioon,“ ütles ta: „Aga teie oma, Daniel, oli tume ja kõlatu. Te ei rõõmustanud. Ma usun, tundsite hirmu selle ees, mis olite julenud. Vangimajad avati ka teie juures; aga need, kes iial polnud vangis istunud, tegid nüüd näod, nagu oleks tore vaba maailm vangikorkkaks muutunud. Ka teie suurte juhtide nägudel polnud hiilgust; nägin neid lähedalt, nägin nende kole tähtsaid ja amet- likke nägusid. Nägin, kuis nad lõua mõttes

Eesti vabadusvõitluse juhid.

Parikaste Foto.

Kindral J. Laidoner,
ülemjuhataja.

J. Pitka,
merejõudude juhataja.

Kindr.-st. polkovnik J. Soots,
ülemjuhataja staabiülem.

Kindral J. Tõnisson,
Viru väerinna juhataja.

Kindral J. Põder,
Isonaväerinna juhataja.

pihku võtsid ja sarnanesid raamatutes nähtud pildile: suur mõtleja. Nägin neid kõndivat paindumatult ja tiivutult.

Aleksander sülgas.

„Revolutsionäärid?“ küsis ta: „Sekretäärid, ametiühisuste teenijad, bürokraadid, väikekodanlased!“

Ta istus ja märatses, ta purustas akna- klaase ja lõhkus hotelli-kirjutuslauda. Võib olla, et ta kord isegi nuttis, sest ta kohkus kangesti, kui ma tema tuppa astusin ja haaras kandiku, et seda minu poole visata; see tundus naljakana, sest ta hoidis kandikut nagu kilpi enda ees: ma arvan, ta ei tahtnud, et ma tema silmi näeks.

Kui sinu kodumaal kõik rahulikuks jäi, muutus Aleksander otsustavalt kalgiks.

„Nii odavalt vabadust ei saa,“ ütles ta.

Töötasime päevad ja ööd, viimaks algasid võitlused valitsuse vastu, mis ennast sotsialistlikuks nimetas ja seda ei olnud. Aleksander laskis miljonid manifestid trükkida. Vaadake, kirjutab ta, Vene vägi on tulemas...

Volodja valdas ühe ajalehe-palee. Sõjavägi sai meist nädala pärast jagu. Jooksime üle katuste. Volodja langes, me ei saanud teda kaasa võtta. Kuidas ta Venemaast unistas! Kuidas me Venemaad armastasime! Aleksander vihkas Volodjat tema unistuste eest. Ja ometi armastas ta Saksamaad ja vihkas seda armastusest. Suutsime endid päästa. Volodja korjus leiti, kui palju vareseid katusele kogus. Me ei kuulnud iial, mis tema naisest sai; me ei küsinudki seda. Daniel, kui hoolimatud me olime! Aleksander ei tunnustanud ühtegi inimest peale iseenda, ja minule oli vaid tema olemas.

Läksime jälle Peeterburi ja tunni ajaga joovastas Aleksander kogu kõrgema nõukogu:

„Enamluse piirideks on maakera piirid! Kanname enamluse ilma-otsani! Meil on püha kohus täita! Venemaa peab maailma päästma! Häda, kui Venemaa lepib iseenda päästmisega! Andke mulle sõjavägi. Sõda on enamluse ruskas! Sõda! Sõda!“

Sest saadik tegi ta poliitikat punaväe eesotsas seistes.“

„Nadja!“ karjatas Daniel: „Tema? Tema see oli? Kull? Miks ei ütelnud sa varem, et see tema oli? Igaüks tundis Kulli nime!“

„Jah, nii nimetas ta ennast,“ vastas Nadja aukartlikult: „kuidas tema õige nimi oli, seda ma ei tea.“

„Tõesti,“ ütles Daniel: „Napoleon oli tema kõrval väike, sest tema eesmärgiks oli ainult riik, Kull aga tahtis hävitada ja teadis seda ega

kaotanud ometi mõistust. Kull võitles Jumala enesega.“

„Viisime sõja Saksamaale, sõda tõi nälja, nälg tõi vägivalla, vägivald kägistas korra. Riik lagunes. Jõudsime Pariisi: punavägi venelastest, sakslastest, Prantsuse ülejooksikutest, tshehhidest, rootslastest. See oli tore sõjavägi. Väeosad ei mõistnud üksteist; aga mõne sõna olid nad õppinud ja need polnud halvad sõnad: vend ja seltsimees. Ja peale selle leib! Sest töö oli hävitatud, haamer ja sahk olid vastikud, püss aga oli pühadus. Pariisis avaldas Aleksander oma manifesti maakera elanikkudele.“

Olin alati tema lähedal, Daniel. Olin ajalooline isik.“

Ta häigas üle otsaesise ja naeratas veidi suuga. Silmad jäid kurvaks.

„Ja mina olin metsas,“ kurtis Daniel: „Ja mina ei värisenud; maapind ei värisenud, kui nii suuri asju juhtus?“

„Ilus oli see,“ sosistas Nadja fantastiliselt: „Oo, oleksid sa meie väes olnud. Venelased Schwarzwaldis, rootslased Boodeni-järve kaldal; Aleksander Kull, hoora ja Vene üliõpilase poeg, maailma valitseja. Nüüd võisid tähedki taevast alla avaratele aasadele kukkuda ja hõbelilledena edasi õitseda või küünaldena männiokstest pesitseda. Kõik imed olid võimalikud. Midagi taevalikku ennekuulmatut hõljus päiksepaistena maakera õhkkonnas. Tantsisime, kuhu tahtsime; kõik inimesed tantsisid. Muutsime väga nooreks, kuid alati olime näljased, sest töö oli needmine paradiisi-aiast saadik.“

„Aga ilus oli see,“ sosistas ta uuesti: „Kuis oli see ilus!“

„See on Saksamaa,“ rääkis Aleksander, kui läbi Shvaabimaa rändasime: „Ühestki katedraalist ega muuseumist maa peal pole kahju, Nadja, niisugustest küladest aga on peaaegu kahju!“

„Jah,“ jutustas ta ärevalt edasi: „just siis, kui mõni maa nii ilus oli, et kogu ihu tundus laulvat vaatlemis-innust, just siis oli tore mõtelda: Pead puruks minema!“

Äkki haaras ta kätega nagu küüntega Danieli rinnust kinni. Ta kisendas:

„Venemaa kiusab mind kallim, aita mind ruttu, Venemaa kiusab mind ju nii väga.“

See oli nagu hoop kiviga vastu Danieli unistavat otsaesist. Ta hakkas hirmu pärast nuuksuma, ta raputas ennast:

„Mind haarab ta ka, palveta ruttu!“

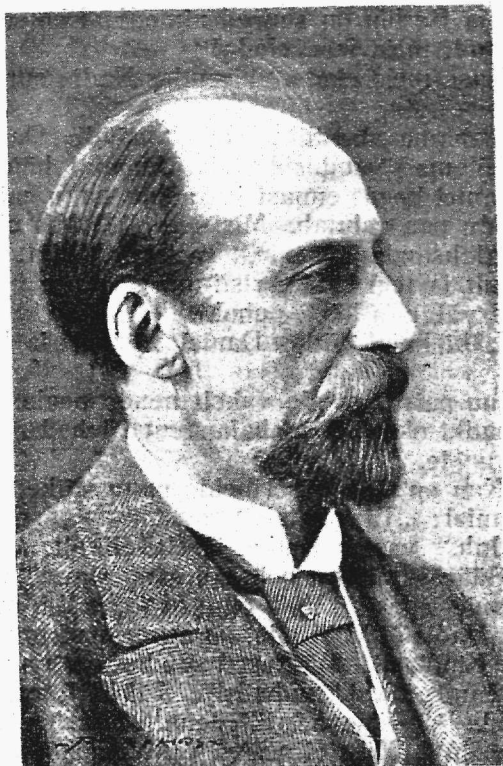
„Ma ei oska!“

„Meie Isa! Ära lase kiusatust tulla,“ kogeles Daniel: „Olen tõrva-ahju eest tänuulik, tõrva-ahjuta pole ma midagi! Isand! Isand!“

Eesti vabariigi valitsuse senised juhid.

K. Päts.

J. Tõnisson.

O. Strandmann.

J. Kukk.

„Isand! Isand!“

„Ärgu kiusaku mind sõnad: kogu maailm! Pariis ja Berliin on suured nimed! Linnad on hävitatud, meid lase elada!“

„Lase meid elada,“ kisendas Nadja surmahirmus.

„Tahame andlikud olla,“ hüüdis Daniel.

Mõlemad vandusid seda, Jumalat hüüdes.

Daniel kogus ennast ja kaebas nagu haige:

„Mu pea valutab. Mis see oli? Mis oli?“

„Aleksander oli siin,“ sosistas Nadja ebasusklikult ja tegi kähku risti-märgi, nagu venelannad välgu ja kõue puhul.

„Läki koju!“ ütles Daniel väsinult ja kurvalt.

Kuu paistis puude vahelt nende peale alla. Pisemadki oksad ja mahalangenud lehed paistsid kaua aega.

„Kuu on täna öösel helde nagu päike,“ ütles Daniel: „Ta lohutab.“

„Jah,“ vastas Nadja järelandlikult.

„Säärast sügisest pole iial emme olnud,“ rääkis Daniel edasi: „Võib olla, on kogu ilm muutunud, Nadja? Võib olla, on aasta-ajad muutunud? Kindlasti. Määratud sündmused on maa peal olnud, ütlesid seda ise. Tähed langevad aasadele ja õitsevad lilledena. Miks mitte? See on ilus. Miks ei peaks teostuma kõik, mis ilus. Loodusseadused tulevad purustada. Jumal võib seda, kui ta tahab. Ta ei armasta enam endist loodust, ta loob uue! Usun iga imet. Jumal tahab maad õnnistada; ennepägemata viljad saavad põhjamaadel kasvama. Kui inimesed ei tööta, laseb Jumal neile söögi ja joogi kasvada nagu metslastele. Kui nad metsikud tahavad olla, siis ütleb Jumal: „Jah, olge. Olge õndsad, saate söönuks, pelake jumalikku kõue, kummardage mind päikese ja kolde tules!“ Jumal ei taha, et kõik hukkuvad. Meie mõlemad põgeneme mäele ja uputus pageneb.“

„Mis sinuga on juhtunud?“ küsis Nadja aralt: „su hääl on imelik.“

„Ah, seda teeb mets ja kuu,“ vastas mees: „Olen jälle rõõmus, usun jälle.“

„Kas see ülbust ei ole, et me loodame ja et me usume, just meie leidvat mäe?“

„Ära kiusa mind,“ kisendas Daniel ja tõukas teda eemale: „ehk mine jälle ära mu metsast.“

Aga kui nägi teda üksi seisvat, nõutuna ja leinavana, siis jooksis ta lapselikult tema juure, kallistas tema nägu, naeris ja ütles:

„Kõik küsimused on ju lahendatud? Kindlasti, kindlasti leiame mäe, just meie, nimelt meie mõlemad, sest oleme kahekesi, oleme mees ja naine ja armastame teineteist!“

„läta mind enese juure,“ ütles Nadja.

Ta magas öösel Danieli põues nagu andlik laps ning oli täis usaldust.

Järgmise päeva lõuna paiku oli nii palav, et õhk palk-katuse all kees. Iga rohukõrre tipust kerkis virvendav ja lõõmav õhusammas. Taevas oli sinine, aga allpool seda sina kihises kuldne, here päikseaur.

„Läki jökke,“ ütles Daniel.

Nad heitsid narud ümbert ja suplesid kahekesi. Vesi oli leige, ainult valgete kivikeste kohal voolas see jahedana ning selgena. Daniel võttis vett kamalusse ja kallas Nadja selga; siis põlvitas ta vette ja suudles tema selga ning jalgu.

„Nii kaunina pole ma sind veel iial näinud,“ ütles ta kuumalt: „Kirg on süngis inetu. Pulmi peaks alati väljas peetama ja ikka päeval, mitte majas ega öösel. Raimikul keset metsa ehk suure puu all, mis inimeste kohal katusena kummuks, — kas see tore poleks? Kas see tore poleks?“

Vagade liigutustega joonistas ta õhku Nadja liikmete piirjooni.

Nadja astus ojas sammu tagasi, haaras ainsasse pilku kogu mehe-ihu ja kisendas:

„Olen rõõmus!“

Ta kargas ojast rohusse ja mees haaras tema.

Nadja ei sulenud silmi.

„Tahan su rõõmu näha,“ ütles ta.

„Vaata meid,“ hüüdis Daniel äkki: „Jumal, vaata, kuidas teineteist armastame.“

Nadja võpatas kartlikult, siis hüüdis temagi:

„Jumal, vaata meid!“

Daniel suudles tema õlgu ja ütles:

„Nad on päiksepaistest päris kuumad!“

„Ja sinu selg on soe,“ vastas Nadja ning silitas teda käega kaelast puusadeni. Siis vaikisid nad natuke, kuni Nadja äkki meeletuna hüüdis:

„Daniel, Daniel!“

„Mis siis?“ küsis mees ja vaatas hoolega ümber, kas kusagilt uss tulemas.

„Palu ühes minuga!“ sosistas Nadja võludes ja kisendas taeva poole:

„Õnnista meid!“

Daniel mõistis teda; nagu kork pääsis temas ekstaas vallale. Samade sõnadega palvetasid nad andumiseni ja kui huuled nii õndsad olid, et enam ei suutnud sõnu moodustada, siis palvetas veelgi nende veri, et ime sünniks. Mehe selg palvetas, naise juuksed, mis rohus lebasid, palvetasid innukalt. Jumala palge ees hoidsid nad teineteist ja kooldusid ussideni: „Õnnista meid!“

Siis suudles ta naist ja sängitas teda õrnalt; jänese nahad pani ta temale pea alla. Nadja tänas kinnisilmil ja sõnas:

„Sa oled hea; suudled mind, kui oled õnnelik olnud; see on imeilus, see on nagu kauni Vene kombe täitmine. Kui Vene talupoeg on naise juures käinud ja tõuseb üles, siis teeb ta tema kohal ristimärgi. Sinu suudlus on nagu see ristimärk.“

Siis ütles ta nukralt:

„Jah, Daniel, sina õnnistasid mind. Tema aga ei teinud seda veel, tean seda. Õnnistus pelgab mu ihu, sest et see nii väga rüvetatud on.“

„Aga minu inimlik õnnistus ei pelga,“ ütles Daniel võidukalt nagu Jumala kiuste: „Suudlen su üska.“

„Ära tee seda Daniel,“ kisendas naine: „ära tee seda, sa ei tea minust kõike.“

„Suudlen ka siis, kui kõik tean,“ ütles Daniel tema kohal põlvitades ja mõlemaid põlvi kätega surudes.

Nadja ajas ennast istukile.

„Oota,“ ütles ta: „sule silmad ja kuule mu sõbra Sinaida lugu. Sama reostatud nagu tema ihu oli ka minu oma. Ja kui siis veel tahad, Daniel,“ lõpetas ta õrnalt: „siis suudle mind!“

Lugu oli nii:

Ta nimi oli Aleksander, aga meie nimetasime teda alati Shuuraks, hellalt ja õrnalt, nagu oleks ta meie lemmikvend. Mõned laitsid meid selle eest ja ütlesid, revolutsionääris peituvat säärane loisk ja piin, et teda heledate meelitusnimedega ei tohtivat kutsuda; see olla sama naljakas nagu tahaks keegi Herkulesele, kes maakera kannab, lisaks veel lillekese õlale panna.

UUEST HINGETEADESEST.

ROLF GARDINER'I JÄRELE.

„Ja vaata, nemad tõid ta juure halvatu ühes asemega ja kui Jeesus nende usku nägi, ütles ta halvatu: „Ära karda, su patud on andeks antud. Tõuse üles, võta oma ase ja kõnni!“ Ja tema tõusis üles ning kõndis...“

... Ja vaata, seal tuli naine, kes kaksteist aastat oli verejooksu all kannatanud, astus tagant tema ligi ja puudutas tema kuue-palistsust; sest ta mõtles: kui ma tema riideidki saaksin katsuda, siis oleksin terve. Jeesus aga pööras ümber, nägi teda ja ütles: „Sinu usk on sind aidanud.“ Ja samast päevast peale oli naine terve...“

... Kaks pimedat kõndisid nuttes tema järel ja ütlesid: „Sina Taaveti poeg, halasta meie peale!“ Ja kui tema maija läks, astusid pimedad sisse ühes temaga ning Jeesus ütles neile: „Usute, et ma seda teha võin?“ Nemad vastasid: „Jah, isand.“ Siis puudutas ta nende silmi ja ütles: „Sündigu nii, kui olete uskunud.“ Ja nende silmad avanesid...“

Kuis peame nimetama neid juhtumisi? Usklik nimetab neid „imedeks,“ uskmatu „muinasjuttudeks,“ moodne loodusteadus — täitsa loomulikkudeks nähtusteks.

Veel enam kahekümne aasta eest näis Matteuse evangeeliumi üheksandas peatükis jutustatud imeliste tõveparanduste teaduslik seletus võimatuna. Sellepärast ei maksaks aga nende tõelikkust lihtsalt eitada. Miks ei võinud esimesel aastasajal sedasama juhtuda, mis kahekümnenadal aastasajal tavalik?

Iga õppehimuline — olgu usklik või uskmatu — leiab viimse viieteistkümne aasta jooksul ilmunud terapentilise kirjanduse veerugelt hulgana tõveparanduse lugusid, mis Uues Testamendis jutustatud lugudele väga sarnased. Võrdluseks võiks lugeda Dr. Bonjour'i „*Guérissons miraculeuses modernes*“ (Baillère, Paris, 1913), Aug. Forel'i „*Hypnotismus*“ (London, 1906) ehk Genfi professori Charles Baudouin'i „*Suggestion und Autosuggestion*“.

Mis puutub kolme eelmainitud parandusloosse, siis on need tähelepanuväärt näideteks n. n. „loomulikust muudatusest,“ mis tõbise ihus võib toimineda autosuggestiooni ja võimsa välise suggestiooni mõjul. Viimasel kahel juhul olid haiged usu ning agara ime-ootuse kaudu suggestiooni mõjul ise soodsa pinna valmistanud. Naine, kes uskus: „kui ma tema riideidki saaksin katsuda, siis oleksin terve“, sest tarvitses tõepoolest ainult puudutada õpetaja kuuepalistsust, et terveneda: eeldused selleks olid tugeva autosuggestiooni kaudu antud. Tema tervenemisprotsess oli oluliselt samasugune kui Shveitsi tüdrukute juures, kes soolatüükaid pekitükiga hõõruvad, pekitüki kivi alla niiskesse mulda pistavad ja soolatüügastest lahti saavad, niipea kui pekitükk on mädanenud. Igapäivise analoogilise näitena mäletab iga lugeja juhtumisi, kus õhtul magama uinuti teadmise, et hommikul teatud kella-ajal tingimata pidi ärgatama, — ja tõepoolest ka sel ajal ärgatigi, kuigi tavalikult oldi harjutud muul ajal ärkama.

Säärast inimese siseilmas toiminevat protsessi nimetab moodne teadus autosuggestiooniks.

Näide halvatu mehest on veidi teist laadi. Seal mängib suuremat osa Jeesuse välissuggestioon; ta ütleb haigele käskivalt: „Tõuse üles, võta oma ase ja kõnni!“ — ning käsu mõju on pörutav. Õpetaja võimas — isiklik tahe läbib halvatu hinge äkilise kõuehoobina, tungib alateadvuse salajamasse põhja — ning valdava autoriteetliku käsu mõjul terveneb halvatu sama äkki, nagu meie päivil tervenevad sõjaväljal tummaks, kurdiks või pimedaks jäänud sõdurid mõne ootamatu vapustuse mõjul hulk aega pärast esmast katastroofi.

Nende ridade kirjutaja tarvitas viimses lauses mõistet „alateadvus“; just leidis, et inimisik iseendast kaugeltki teadlik pole, on moodsale hingeteadusele hulga uusi teid avanud.

Mille poolest läheb moodne hingeteadus endisest lahku? Endine hingeteadus oli kuiv akadeemiline loetus, mis leppis nähtuste, s. o. tunnete ja mõtete, kirjeldusega, mida inimene teadlikult iseenda siseilmas võis konstateerida. Tolle hingeteaduse ainsaks uurimismetoodiks oli iseenda vaatlus; psükoloogid püüdsid iseendi vähemaidki hingeliigutusi ja tundevarjundeid võimalik-täpselt kirjeldada ning eritleda ja nende kaudu siis tüübilise normaal-inimese hinge-elulisi nähtusi reeglipärastena üldistada. See meetod muutus järjest ratsionaalsemaks, tõsielut alata enam võõrdudes ja ühelt poolt üldistamispuutesse ning teiselt poolt eritluse tungi uppudes.

Tollesse teaduslikku kuivusse töid vastse hingeteaduse esivõitlejad värsket elu ja uut energiat, võttes uurimiste lähtekohaks tõsielu ja uskudes, et inimene, on iseenda saatuse juhtija ning elu-võtmed tema käes. Tansley defineerib hingeteadust enda imestusväärse teoses teadusena, mille esemeteks vaim ja vaimu-elu tekkimiskäik, mõjuvõim ning väljendused; kuna iseduse elutung teadlikult ehk teadvuseta on kõigi inimese eluavalduste toukejõuks — ütleb ta — siis on hingeteadus tõepoolest teadus inimese elust.

Võimata oleks seda ehk teist üksikut autorit alateadvuse „leidjaks“ nimetada. Hingeteaduse vastsünni kiirendajatena võiksime aga nelja voolu esitajaid vaadelda; need oleksid: 1. „Terve mõtteviisi vajaduse“ kuulutajad, suuremalt osalt ameeriklased (Prentice Mulford, Mary Baker, Eddy, Ralph Waldo Trine, Christian Larson j. t.), kellede kirjutuste põhilauseks oli usk intuitsiooni tähtsusse; nende teoseid iseloomustab sageli liialdatud sõnarohkus ja kindla meetodi puudus, aga kõigest ebatäpsusest, järjekindluse puudusest ja tumedu-

sest hoolimata hõõgub nendes vaimustatud tõetsimine ja välguvad laialivalguvates lauserä-gastikkudes kuldseid tõeterad. Kõigile kirjutustele on omane äge vaen ametliku ja tunnustatud teadvuse vastu. 2. Suured psükopatoloogid Janet, Freud, Breuer ja Dr. Jung Zürichis, kes haiglasi närvirikkeid uurides õppisid alateadvuse mehhanismi tundma ja psükoanalüüsi tarvitama. 3. Inglise bioloogid ja sotsioloogid, kes samu küsimusi uurisid puhtteaduslike ajade mõjul. Muude seas Dr. Bernard Hart, Dr. Mac Dougall („Sotsiaalse hingeteaduse“ autor) ja Dr. Villiam Trotter, kelle raamat „Karja-instinktid sõjas ning rahus“ (1916) omal alal otse klassikaliseks on saanud. 4. Hüpnootismist huvitatud õpetlased, alates Alex. Bertrand'iga (1823 a.) ja James Braid'iga, kellele uurimusi jätkates A. A. Liébault 1885 a. asutas Nancy-kooli; ning Hyppolite Bernheim, kes 1919 a. kaheksakümneaastasena suri, lõppeks autosuggestiooni leidja ning uue Nancy-kooli asutaja Emile Coué.

Uue Nancy-kooli uurimuste tulemused on nii tähtsad, et nende peajooni ei saa lühidalt mainimata jätta.

1. Hüpnootiliste nähtuste peateguriks ei ole välissuggestioon (nagu Freud arvas), vaid autosuggestioon. Sellest järgneb, et psükoterapentilistel aladel väga hästi võib läbi saada suggestiooni abita ja hüpnootismi iseloomustavate võteteta.

2. Et tulemusi saavutada, peab „vastupidiste tungide seadust“ silmas pidama; nii kaua kui mingi vastusuggestioon olemas, jookseb teadlik tahe vastupidises suunas. Peab õieti mõelda oskama, enne kui õieti võidakse tahta. Pole õige, et „see, kes tahab, võib,“ vaid: „kes teab, mis ta tahab, see võib.“

3. Autosuggestiooni iseloomulikud ilmutused toiminevad alateadvuse piirkonnas. Autosuggestiooni näol leitud võimed põhjenevad alateadvuslike toimingute teadlikul kontrollil.

Jeesus tarvitas suggestiooni mõjusamalt kui iial keegi teine. Mitte sellepärast, et tal „ülliloomulik“ jõud oleks olnud, vaid et tema vägev ja armastustsisendav isik vastupanu hävitas ja autohüpnootilise „usu“-õhkkonna tekitas, mille mõjul usklikud suggestioonile täiesti alistusid. Usk võib tõepoolest mägesid kõigutada.

Ärgu arvatagu, et suggestioon ebaharilik võim on, mida vabalt käsitada võib. Sugugi mitte. See on loomulik protsess, mis alata mõjub, mis meid ja ümbruskonda järjest muudab. See on me tugevuse ja me nõrkuse aluspind. Mitte iga mõte ei tungi (nagu Tansley tõendab) alateadvuse „siseilma“; kuid mõte, mille juures peatame, kipub muutuma püsivaks mõjundiks; mõjundid (suggestioonid) aga on seemned, millest võrsuvad teod.

Meie eesmärgiks on: õppida, kuis enda mõjundite üle valitseda. Baudouin formuleeris neli mõjundite seadust, millede sisu lühidalt järgmine: 1. Pineva tähelepaneku seadus. „Kujutus, mis teostuda püüab, äratav alati spontaanset tähelepanu.“ 2. Kõrvalaffektide seadus. „Kui kujutlusega sel ehk teisel põhjusel vägev ärevus (affekt) ühineb, siis on kujutluse suggestiivseks teostumiseks rõhkem eeldusi.“ 3. Vastupidiste tungide seadus. „Kui mingi kujutus nii püsivaks muutub, et see suggestiooni tekitab, siis jäävad kõik teadlikud pingutused, mis selle suggestiooni vastu pöörduvad, vähemagi tagajärjeta; veel enam: need vastupidised pingutused võivad soovimata suggestiooni veelgi kõvendada.“ 4. Ebateadliku eesmärgi seadus. „On eesmärk suggereeritud, siis leiab alateadvus võimalusi selle saavutamiseks, — olgu kohe, olgu nädalate, kuude või aastate pärast.“

Kahtlemata tähtsam uue Nancy-kooli leidustest on vastupidiste tungide seadus. Emile Coué ütleb: „Satuvad tahe ja kujutlusvõime vastollu, siis võidab alati kujutlusvõime. Säärastes kokkupõrgetes on kujutlusvõime tugevus tahte tugevusest kaugelt suurem... Iial ei tohi tahe autosuggestiooni valdkonda kippuda. Seda peetagu meeles.“

See on tõepoolest väga tähtis. Meie tahtmised ja kujutlused on alalises võitluses; nad on seda kahekümnendal aastasajal kaugelt suuremal määral kui kaheksateistkümnendal olid. Peaaegu kõik meie tahtmised on teadlikud, mõistustlikud, niihästi Coué, Baudouin kui ka Dr. Rivers („Instinkt ja alateadvus“-e autor) on arvamusel, et just spontaansed ebateadlikud kujutluse mõjul tekkinud ihkamised meid vapustavad ja heale või kurjale kihutavad. Dr. Baudouin seletab ja kirjeldab autosuggestiooni käiku vähemateski peensustes; ta tõendab ühtlasi, et isik isegi sügavas hüpnoosis ennast valitseb ja lükkab sellega hüpnotismi suhtes levinnud eksiarvamised ümber. Keda asi huvitab, lugegu üksikasjalikult Baudouin'i teost „Suggestion und Autosuggestion.“

Oma teose „Suggestion und Wille“ lõppsõnas kirjutab Baudouin: „Tavalik hingeteadvus teeb harilikult vahet kolmesuguste hinge-võimete vahel: loomusunni, harjumuse ja tahtejõu vahel. Suggestiooni ei saa seletada ühegi nende kolme võime varal. See on hoopis erivõime, millel olgu vääriiline koht kolme eelnevatu kõrval. Suggestioon võimaldab meil enda siseilmas midagi kontrollida, mis tahtejõust rippumatu ja mida meil otsekohe käsutada iial ei saa võimalik olema. Sel kombel omandame uuesti eelistuse, mida Delboeuf'i õendusel tsivilisatsiooni varem aegjärgul oleme

omanud. Noil aegul oli meie esivanematel ülevaade kõigest siseilma toimingutest. Tööjaotuse tagajärel pöördus tähelepanu järjest enam väljapoole, kuna valve siseelu üle jäi alateadvuse hooleks. Olgu kuis on, suggestioon näib seda valvet jälle võimaldavat ning uuesti võitvat ala, mille arenemiskäigu kestes olime kaotanud; näib selle ala pealegi tagasi võitvat, vähematki kaotamata vahepeal omandatud kasulikkudest omadustest. Sest kuna tahe suggestiooni arenemist ei suuda edendada, võib suggestioon meie sisimasse ilma teed rajades kõigi meie toimingute ja võimete peale mõjuda ja koguni tahtejõugi arenemist soodustada.“

Freud ja tema õpilased on alateadvusele soetanud õigustatud paiga inimese hingeliste võimete seas, sama kui Bergson tegi intuitsiooni suhtes. Kuna elu järjest keerulisemaks on muutunud, on meie olemasolu osutunud aina pinnapealsemaks; selle tõttu on meie sise-elu jäänud ikka lõdvemaks. Baudouin iseloomustab vahet suggestiooni ja tahte vahel järgmiselt? „Tahe on loomulik aine peale mõjumise vahend, normaalne välisilma peale mõjumise vahend; suggestioon aga normaalne mõjumisevahend meie endi kui eluliste olevuste peale.“

Sõja kiiduvääriliseks tulemuseks oli, et arstiteadus oli sunnitud loobuma kivistunud materialismist ja arvesse võtma hingelisi tõsiasju. Kuna arstidel ääretu hulga „pommilõhkemise mõjul tekkinud närvide pörutuste“ ja „sõjapsükoneuroosidega“ tegemist tuli teha, siis pidid nad tahes ehk tahtmata Freud'i teooriaid uurima, milledega tutvunemine ja millede arendamine psükoloogilist juurdlemist Inglismaal tuntavalt süvendas.

Kõige rõhkem kannatas sõjas „enese alalhoidu tung.“ Peaasjalikult seda tungi käsitleb Dr. Rivers pikemalt huvitavas raamatus „Instinkt ja alateadvus.“ Dr. Rivers töötas kogu sõja-aja kliinilistes väehaigemajades; nimetatud raamat on suurelt osalt tema sealsete kogemuste vili. Eriti huvitavad on järeldused kujutluste vahetusest, unenägudest ja dissotsiatsioonidest; need annavad Freud'i teooriale teise ilme, ühtlasi tõendades paljuid Baudouin'i väiteid.

Väga õpetlik on lisa, milles Dr. Rivers mitme patsiendi haiguskäiku kirjeldab. Eriti huvitav on „lageda hirmu“ (*Claus trophobia*) põdenud patsiendi lugu, kelle haiguse põhjuseks olnud lapsepõline juhus. Nelja-aastasena viibis patsient pimedas kojasa, mille üksel koer varitses; lapseliku hirmu tagajärjel kannatas patsient kakskümmend kuus aastat, kuni haiguse põhjused unenägude-analüüsi varal selgeks tehti. Dr. Rivers'i järeldused kujutluste väljatõrjumise ja sublimatsiooni kohta on äärmiselt

tähtsad, sest mõlemad nähtused on alateadvuse uurimisel väga suurt osa mänginud. Kujutluste väljatõrjumisel suletakse piinav kogemus alateadvusse ja eraldatakse teistest kogemusrühmadest, sellega elujõudu tuntavalt nõrgestades. Sublimatsiooniks nimetatakse energia juhtimist uuele teele, peaaesjalikult autosuggestioonile varal; see on vahend, mille abil toiminevad peaaegu kõik loovad tegutsemised kunsti ja muil aladel. Dr. Rivers kirjutab selle kohta järgmist: „Selle asemel, et kuiutluste väljatõrjumist soovitada (harilikult antakse nõu: „unusta need mõtted!“ ja väljatõrjumist rohtude, suggestiooni ehk hüpnotismi abil toetada, peaks patsiendile soovutama, raskete kogemuste tõttu tekkinud olukorrale avalikult silma vaadata . . . Palju kasulikum on patsienti lasta piinava kujutlusega lähedalt tutvuneda, selle asemel et kujutlust keelu alla panna ja saladuslikkusega ümbritseda. Tähtis on: „vastik kujutelm temale omaseks ja seega ükskõikseks saada lasta.“

*

„Uus hingeteadus ja selle suhted eluga“ on raamat, mis väärt oleks kõigisse keeltesse tõlgitud saada. Raamatu kirjutajal A. G. Tansley'l on korda läinud väga põhjalikku ja süstemaatilist ülevaadet kogu aimest mahutada 270 leheküljele. Muu seas võtab ta Freud'i seksuaalteooria kohta sõna ja annab sel puhul õige julgeid näpunäiteid. Meie praegune kosmos, niihästi isiklik kui ka ühiskondlik, on täis konflikte; inimkond on oma telgid kokku pannud ja jälle kord rännakule asunud, nagu kindral Smuts ütles. Individualismi aeg on möödas; see peab aset andma millelegi uuele ja paremale. Konflikt mõistuse ja loomusunni, üksikiseduse ja karja vahel on äärmiselt teravaks muutumas. Mitmekesise rahulolematuse lahen-

duse otsijaks peab olema hingeteadus ehk uus teadus: psükobioloogia. Uue hingeteaduse üheks ülesandeks on üksikiseduse täiele väärtusele arendamine ja masside koguhinge kasvatus. Rahutute, endi siseilma kallal juurdlevate tüüpide eraldamine massi-hingeelust ja massi-tõekspidamistest tekitab tänapäev kohutav-terava teadlikkuse üheltpoolt ja eritlustungi teiselt poolt, sünnitades meeletuseni intellektuaalse väärt-sivilisatsiooni ja -kunsti. Olu-korda parandada võiks tasakaal ja vastolude hääbumine kõigil aladel: tahte-ning kujutlusvõime, üksikiseduse ja karja ehk karja ja karja vahel. Loomusunnilik kaastunne on inimkonna ainus lootus, ütleb Tansley: kaastunne ja karja-instinkti üldvormid. Tuleviku teenistusse tulevad rakendada instinktid, millede korratu tegutsemine nii palju kahju ja hävitustööd on teinud: erakondline karjainstinkt, rahvuslik ja klassidevaheline erinemistung, vara- ja võimu-ahnus, võitlushimu ja tung kõike hävitada, mis isiklike huvide vastu käib, — kõiki neid instinkte võib kasutada kõrgeimate aadete teenistuses, selle asemel et neid lasta nende aadete vastu töötada. Kaanalid on juba olemas: kuid neid ei või täielikult kasutada enne kui karja-hinge kasvatus ja arenemise järk hea hulga on edenunud, massid parema intellektuaalse varustuse ning täieliku organisatsiooni on omandanud ja rahvusvaheline läbikäimine viimsele tipule jõudnud.

Hingeteadus kasvatus tööle rakendada! See on meie hüüdsõna. Mitte ainult kasvatus tööle lastetoas ja koolis, vaid kasvatus tegelekus elus ja ülikoolides. Just kasvatusprobleeme uurivad praegu inglise parimad hingeteadlased. Võitlus eelarvamiste ja harimatusega pole veel kaugeltki täiuslik. Aga uusi teid ning paremat arusaamist elu keerdküsimustest osutavad Freud'i teooriad ja Nancy-kooli õpetused.

KIRJANDUS.

A. H. Tammsaare: *Kõrboja peremees*. Romaan. Tammsaare oli omal ajal kirjanik, keda „tõsised“ inimesed ei suutnud tõsiselt võtta. Sellest ajast saadik on palju muutunud, isegi mõned neist „tõsistest“ inimestest.

Ka Tammsaare on teatud määral muutunud, on omandanud tusedust ja soliidsust. Kuid on püsinud tema iseloomulikud omadused: huvi rahvapärase vastu ja kalduvus psühholoogilisteks uurimusteks, mis mõlemad väljenduvad ka tema jõuluks ilmunud romaanis „Kõrboja peremees“ („Maa“ kirjastus, Tallinnas).

Kirjanikuna on Tammsaare õige viljakas. Ja tema toodangus on viimisel ajal domineerinud

tüsedamad teosed. „Kõrboja“ peremees“ on suurematest proosatöist nii vaesele Eesti kirjandusele tähelepanuvääriliseks rikastuseks; kahjuks pole paljud kirjanduse-sõbrad romaani ilmumise kuulnudki, sest arvustused ja soovitavad märkused uute raamatute puhul pole ajakirjanduse veergudel enam moodis.

„Kõrboja peremees“ on jutustus „rahva elust“, mis käsitleb väga rahvalikke aineid ja kujutab igapäiseid külainimesi. Ometi pole see küla-romaan, milliseid omal ajal kirjutasid meie küla-romantikud, ei ka Petersoni „Rahva Valgustaja“ taoline õpetlik jutt. Tammsaare teos tundub esimese euroopaliku romaa-

Parikaste Foto.

Kindral Seckendorf,
Eestimaa allaheitja.

Parikaste Foto.

Major Köppen,
kes Seckendorfi parem käsi oli ja „poliitikat“ juhtis.

Parikaste Foto.

Tallinna linnapealik Schmidt,
kes linnaelanikud nälga jättis.

nina Eesti talurahva elust: esimest korda käsitleb siin keegi Eesti küla ja selle elanikke tõsise, iseenesest mõistetava asjalikkusega, ilma sentimentaalse ärduseta ja ilma igasuguse õpetliku kõrvalmaiguta.

Tahaks ütelda veel enam: Tammsaare teos tundub üldse esimese eestikeelse kirjanduslikult täisväärtusliku romaanina, — säärase teosena nagu romaani tunneb ilmakirjandus. See on teos, kus iseenesest tähtis pole ei sisu ega tegelaste päritolu, vaid on tähtis ainult käsitusviis ja tegelaste siseilm. Iseenesest oleks ükskõik, kas peategelased asuvad maal või linnas; umbes samasugune armastuslugu oleks ka linnas võinud juhtuda. Kuid ainult umbes samasugune. Et see lugu just nimelt nii areneb ja sel kombel lõpeb, oleb tegelaste maa-mehe hingelaadist, ilmavaadetest ja päritud traditsioonidest.

Ka traditsioonidest. Sest

metsa-kolka elanikud esinevad Tammsaare teoses kindlaks-kujunenud ühiskonna liikmetena, keda tahtmata niisugustena kui nad on peab tõsiselt võtma. Isegi Vilde suurtes romaanides tunduvad küla-elanikud massina, eritlematu koguna, kirjaniku loodud nukukeste karjana. Tammsaare teeb külaelanikud inimestena usutavateks ja huvitavateks.

Tammsaare romaanil ei puudu sündmustik. See on põnev küll, et veetleda lugejat, kes otsib jutustusest eestkätt tegevust. Aga raamatu peahuvi on selles, et sündmustik ja tegelased ei ole teineteisele võõrad, et nad hästi ühte sobivad, tundub täitsa loomulikuna, et need inimesed seisukordades, milledesse nad sattunud, just nii toimetavad ja tegutsevad. Meil on hulk romaane külaelust — pärituid küläromantika ja hilisema küla-realismi aegjärgust, — aga kõigis neis teostes tunduvad tegutsevat

tegelased kogu aja kirjaniku sundel ja tah-
tel. „Kõrboja peremehe“ tegelased elavad isik-
list elu, kannatavad endi isiklisi hädasid ja
sündmustiku lõppakkord, mis teistsugustel tin-
gimustel tunduks otsituna ja tehtuna, on kõige
eelkäiva mõjul usutav ega näi labasenagi.

Asjata oleks siin pikemalt peatuda romaani
sisu ja üksikult tegelaste juures; see on teos,
mida peab lugema, et täielikult tunda selle veet-
levat mõju. Tüüpide rohkus, mitmekesisus ja otse-
kohene iseloomustamise viis on toredaks naudin-
guks; lisaks lopsakas rahvakeel, mis tõesti
tundub rahva keelena, mitte labase rahva-
keele jäljendusena.

Laiemale publikumile soovitusena, võiks eel-
miste ridade juurde lisada, et Tammsaare on
kujunemas klassikuks, kelle teosed pole kirju-
tatud eriti „vanadele“ ega „noortele“; neid
võib ühteviisi nautida igaüks, keda kirjandus
üldse huvitab. Ülimoodne pole Tammsaare kee-
lelt ega stiililt; selle eest on ta kunstnik,
kelle vaatlusviisi ja kujutuslaadi kaudu kodu-
maa küla ja laaned esinevad nii soojades, luu-
leik-kaunites värvides ja varjundites, et raa-
matut käest pannes hulgaks ajaks tunned end
rikkamana.

M. S.

HUNTIDE RÖÖVKÄIK.

SVEN HEDIN. *)

Tsangpo proovis oma noa teravust küüne
peal ja hakkas tapetud jaki**) viisipäraselt tü-
keldama. Kuigi ta näljane oli kui hunt, oli tal
vastumeelt toorest liha süüa, mis veel soe oli.
Ta pani noa kõrvale, vaatas ringi ja läks lähe-
male heinamaale, kus mõnikord jakid asetse-
sid. Siin ei tarvitsenud tal kaua kaenlatäit
kuivi kõvu oksid otsida.

Peagi põles tuli rahnu varjus, mille ees
surmatud jak lebas. Ta torkas lihatüki raud-
varda otsa, mis vööriputamiseks oli, ja praadis
liha tulel. Siis söi ta aeglaselt, ettevaatlikult
ja sarnase mõnuga, nagu ta seda varemalt
kunagi tunnud ei olnud. Sealjuures mõtles ta
oma seisukorra peale ja tegi kava, kuidas lähe-
matel päevadel aega paremini mööda saata.
Kõige pealt tarvitas ta täielikku puhkust; ka
ei olnud ta täiesti võimeline, et jakist kõike
kasulikku kätte saada, mis saada oleks võinud.
Sellepärast otsustas ta kohale jääda, kuni täiesti
välja puhanud ja söönud on.

Kus pidi ta ööd mööda saatma? Mõistagi,
koopas rahnu all, mida jak oma kehaga tuule
eest kaitses. Seal tahtis ta terava kiviga maa-
pinda kohevaks teha, suure tüki jakinahka
selle peale laotada ja pikkadest küljenarmastest
peapadja teha. Päike oli juba lõunasest kõr-
guspunktist üle jõudnud ja oli arvata, et öösel
jak jäätükiks külmab. Sellepärast oli kõige
hädalisem ülesanne tükeldamist jätkata kuni
liha veel pehme on. Sabapundar ja esijalgade
narmad annavad peapadja. Et ta huntide kü-
laskäiku võimatuks ei pidanud, leidis ta pare-
maks liha tagavara koopasse jakikeha taha
varju viia.

Kui magamispaik valmis ja ta mõnusam

*) Sven Hedín — kuulus Aasia uurija, rootslane, teaduse- ja kirja-
mees.

**) Jak (yak) metsik härjatõug Kesk-Aasias.

ning kaitstum oli, kui Tsangpo seda unes oleks
näinud, oli päike juba looja läinud. Puhus
värske külm tuul. Ühtegi tähte ei olnud näha.
Tsangpo ütles naerates enesele: „Minu pärast
võib nüüd tormata ja tuisata kuidas tahes;
koopas on mul jakinahal soe olla ja ma olen
tuule ja halva ilma eest kaitstud.“

Ümber rahnu aga hulul läänetuul.

Tsangpo oli väsinud kõikidest vaevadest
vangipõlves ja põgenemisel. Näljapäevad ja
töö, mille ta praegu lõpetas, olid ta jõudu
kahandanud. Enne kui märkas, oli ta süga-
vasse unne vaibunud.

Äkitselt tõukas ta ennast vastu mingit kõva
asja. Ta ärkas ja kargas nii järsku üles, et
otsaesise vastu lage löi. Tuli oli kustunud.
Kõige nõrgemgi helk leegist ei tunginud enam
koopasse. Väljas valitses süsimust öö. Põne-
valt kuulates viskas Tsangpo naha kõrvale.
Kindlasti oli ta mingit mitteharilikku häält
kuulnud. Ent nüüd ei kuulnud ta midagi, peale
tuule kaebava hulumise. Siiski, nüüd oli jälle
häält kuulda. Oli hunt, kes lähedal hulul ja
teistelt huntidelt vastusi sai.

Tuul, mis tapetud jaki lõhna kaugemale
viis, oli üle kõrgustiku puhunud, kus hundid
pesitsevad, ning röövloomad olid kohe teele
asunud saaki otsima. Nad olid näljased ja
valmistasid end pealetungimisele. Kindlasti
olid nad umbes sada sammu eemal.

Tsangpo haaras püssi ja pani selle koopa
suu suurde avausse. Nuga oli lahtiselt tohlas.
Tsangpo sai aru, et tema seisukord kardetav
on. Väljas pigimust öö. Taevast pilvis. Ka
kõige väiksem valgus ei lasknud jaki pea üm-
brusjooni näha. Kõik oli pime.

Rrrrah! Näljase urisemisega kargas hunt jaki
lahtilõhutud keha kallale. Liha oli juba kül-

manud ja kõva kui puu. Hundid tõuklesid rikkaliku saagi ümber. Nad olid metsikud näljast ja kiskusid ning rebisid liha, künnapuid ja konte. Nähtavasti valdas täitmata õgimise himu nõnda neid ja nad ei märganudki, et jaki taga elav inimene lamab. Justkui puid oleks lõhutud, nii raksus, kui mõni hunt lihastükist kinni hakkas ja kiskus ning rebis, et seda kätte saada ja siis teistest eemal rahulikult ära süüa. Tsangpo kuulis neid norskavat ja ilastavat ja meeletu ahnusega väikseid tükke, mis nad lahti hammustanud, alla neelavat.

Liikumatul lamab ta seal ja julges vaevalt hingata. Jaki pea kohal põlesid paar hundisilma kui söed, langesid siis alla, kui nende omanik ninaga lihasse ja tardunud looma kaela vere-soontesse puuris. Jälle helkisid koledad silmad koopa avausel. Nüüd olid nad liikumatud. Tsangpo märkas, et hunt koopa pimedusest läbi tungida tahab ja kahtlevalt haistes seal seisab. Tundis ta elavat liha? Muidugi. Ta märkas sooja udu, mis koopast tuli. Põlevad silmad tulid lähemale. Hunt haistis jakinahka. Ta võis umbes käepikkuse osa püssisuust eemal olla. Nähtavasti kavatses ta koopasse tungida ja elava liha üles otsida. Võib olla haistis ta ka lihastükke, mis Tsangpo koopasse varjule pannud?

Vasaku käe põidla ja esimese sõrme vahel hoidis Tsangpo tüki taela tulekivi terava ääre juures, parema käega hoidis ta tuleraua kõvasti seal juures. Tulekivi lõi sädeme ja tael hakkas hõõguma. Välgukiirusel tõmbus hunt tagasi ja hulus. Tsangpo toetas püssi hargile. Süüde põles, kuid ta hoidis ta eemale süüteaugust.

Kui hunt oma hoiatusmärgi annud oli, jättis terve kari söömise järele, kuid ainult silmapilguks, siis jätkasid nad oma õgimist. Nad olid veel näljased, et vaenlasest ennast eksitada lasta, kes nähtavasti koopas varjul oli. Tasastest sammudest, puremisest ja hulumisest kuuldus, et neid ikka rohkem kogus. Ühed leppisid sisikonna osadega, mis Tsangpo tapmise juures ära oli visanud. Vist pool tosinat hunte oli tegevuses jaki keha kallal. Pärast keskööd olid hundid looma keha seestpoolt kõik liha lahti kiskunud ja kehaosad lamasiid paljastena seal. Targad ja kavalad nagu nad on, leidsid nad tee, et ka vasaku külje välisele osale juure asuda, mis seni Tsangpo poolt puutumata oli.

Nagu oma juhi käsu peale hakkasid nad ühisel jõul loomakeha rahnu juurest eemale kiskuma. Tsangpo kuulis, kuidas see maad mööda hõõrus ja ikka enam rahnust kaugenes. Kui hundid ta juba niikaugele vedanud, et kõik igast küljest vabalt juure pääsesid, hakkasid nad nahka ära kiskuma, et liha kätte saada. Nende silmad põlesid metsikus segaduses. Muidu

ei olnud neist midagi näha. Nad mässasid ja hüppasid, urisesid, kiskusid. Torm aga hulus rahnu ümber.

Tsangpo sai päästetud liha sügavamale koopasse tõmmata, ilma et hundid seda oleksid märganud. Oleksid hundid ta sealt leidnud, kus ta enne lamas, siis oleksid nad nii lähedale tulnud, et võimata oleks lasta olnud. Hõõguva süüte hoidis ta paremasse kätte peidetult. Kuid loomad märkasid suitsu ja nende põlevad silmad olid alati koopa poole pööratud; nad hakkasid urisema ja huluma.

Õö lõppes. Esimene märk liginevast päevast oli Tsangpole, et ta koopalae äärt taevast eraldada võis. Enam ja enam muutus valgeks. Kui tumedaid varje nägi ta huntisid kokkulangenud looma keha ümber liikuvat. Silmade vilge muutus seda tuhmimaks, mida enam taevast valgemaiks läks. Tsangpo sihtis püssisuu ettevaatlikult karja peale. Süüde oli parema käe põidla ja esimese sõrme vahel, et leeki kauem alal hoida. Kui hundid rahuliselt ära lähevad, teda tülitamata, tahtis ta neid lasta rahus minna. Juba oli juht söönud, lakkus nina ja käppasid. Siis hakkas ta koopa ees edasi-tagasi piiluma. Ta jäi alati haistmiseks seisma ja sihtis omad kurjad silmad ähvardavalt Tsangpo poole. Ainult mõned sammud oli ta püssisuust eemal. Nüüd jäi ta jälle seisma, laskis pea alla ja vaatas Tsangpod liikumatalt. Ei võinud enam kauem kesta, kui ta koopasse tungimise ette võtab. Üks hunt teise järele lõpetas söömise ja läksid laibast eemale. Varsti oli terve seltskond oma tähelepanu koopa poole pööranud.

Kui huntide lähenemine ähvardavaks muutus, oli Tsangponle otsustav silmapilk tulnud. Salga juht seisis mõned sammud eemal, otse püssisuu kohal; ta silmad põlesid õelalt. Tsangpo pani süüte rahulikult süüteaugule; pauk käis ja tabas huntide juhti otse südamesse. Ta tegi hüppe õhku ja kukkus siis maha kui kott. Veel mõned korrad liigutas ta jalgu ja jäi siis liikumatult lebama. Samal silmapilgul põgenes kogu kari rahnade vahele ja võitlusväli jäi tühjaks.

Väsinud rahutust ööst mässis Tsangpo ennast jälle jakinahasse ja uinus sügavasse unne. Esialgu arvas ta ennast huntide ja muude hädaohtude eest kindla olevat. Ta magas kuni lõunani. Kui ta ärkas, oli taevast pilvis ja puhus värske tuul. Hunt oli kivi-kõvaks külmanud. Tsangpo läks koopast välja, tegi tule üles ja praadis mõne tüki jaki-liha, mis ta õigel ajal oli päästnud.

Kuidas võis ta kõige paremini oma päeva veeta ja mis tuli kõige pealt teha? Mitu päeva rahnu juures olla, nagu ta alguses kavatsenud, oli kardetav. Hundid võiksid tagasi tulla, vahest

juba järgmisel ööl. Teisest küljest tarvitas ta viimaste pingutuste järele tingimata rahu ja tal oli raske oma heast asukohast, päästetud liha tagavarast ja jakinahast lahkuda. Ta tuli mõtte peale: „Ehitan rahnule kaitse, mis huntidele kättesaamatu on. Siis võin ennast välja puhata ja korralikult süüa, enne kui ma sarnase hulga liha selga võtan, mida kanda suudan, ja reisi jätkan. Siis on mul ka aega jahinaha, mis nüüd kivikõva, parkida, võin villadest niiti punuda ja oma lagunened riided ja saapad ära parandada.“

Kohe jääliugustiku all leidis ta allika voolava veega. Sinna paigutas ta naha ja pani vajutiseks peale kive.

Siis tuli ta rahnu juure tagasi ja hakkas koopa ette müüri ehitama. Väiksemaid rahne ja kive igas suuruses oli tuhandeid, sest jäästikurüsi lõppes siin ära, mispärast ainult seks tegutseda tuli, et materjaali rahnu juure veeretada või kanda. Tsangpo asus kohe tööle. Müür ehitati poolringis, väikese länguga sissepoole, nii kõrge, et ülemine äär rahnuini ulatas. Ehitus oli kaunis suurtest rahnuedest: kõik vahe-

ruumid täideti väikeste kividega ja pankadega. Müüri tehti kaks väikest auku ja õige kitsas sissekäik, mida seestpoolt kildkivi murruga kinni võis katta. Tsangpo seadis ka tuleaseme suitsupüüdjaga nõnda, et suits välja läks. Sisemuses oli küllalt ruumi magamisaseme, tagavarade ruumi ja põletisainete jaoks.

Kui müür valmis oli, läks ta allikale, tarvitas nahka veenõuks — hoidis nurkadest kinni, — kandis vett juure ja valas müüri üle kuni ta külmanud kosena paistis.

Lõpuks tõi ta kõik narmad, mis veel looma küljes olid, ja tugeva sabapuntra koopa. Nüüd oli tal pehme ase.

Päev hakkas lõpule jõudma, kui Tsangpo tule juure istus ja liha ning pekki praadis. Ta otsustas enne puhkama heita, kui pimedus oma koledate varjudega ja ähvardavate viirastustega kätte jõuab. Lund oli tal läheduses ja ta ei tarvitsenud allikale minna jooma. Oleks ka hädaohtlik olnud liig kaugele kindlast kohast minna, kui hundid tagasi keeraksid ja temale tagasipääsemistee suluksid.

Tõlk. A. K.

MÕNDASUGUST.

Moskva teatri-elust.

Moskva teatrid pakuvad käesoleval talvel „Vorwärtsi“ teatel rikkalikku kunstinaudingut. Uutest kunstnikkudest on publikumi lemmikuks 17-aastane tantsitar Avramova, kes Suures teatris esineb ja vahel kommunistide-võimumeestele eraetendusi annab. Operi, näitemängu, balleti, kontsertide alal pakutakse Moskvas sama palju ja sama head kui enne sõda; ka publikumi on sama palju. Eriti orkesterkontserdid on suurepärased. Õigupärast ei tohiks praeguse korra juures teatrid äri-esemeteks olla; sellest hoolimata on Talveteater puhtkapitalistlik ettevõtte ja teeb hiigla äri „Hugenottidega“, „Karmeniga“, „Toscaga“, „Ru-salkaga“, „Fausti“ ja Lermontovi „Däamoniga“. Väike kunitisteater valmistab praegu Aristophane'se komöödiat; Suur teater kavatses rea kontserte anda, muu seas Vagneri ja Skrjabini esitades. —ts.

Pariislannade õnnetooja.

Pariisi daamide ebausk sunnib neid „õnnetoojaid“ kandma; aga ka need hädatarvilikud objektid ripuvad moodist ja nende kuju muutub alatasa. Käesoleval aastal ei tarvita keegi enam elevanti õnnetoojana, ka number 13 — olgu või kullast — ei ole enam moodis; siga on peene daami õnnetoojaks liig labane.

Õnn vajab tänavu võtmekest, mis muidugi kullast ehk plaatinast peab olema. Võtmeke kinnitatakse Pariisi lehtede teatel peene ketikesega käevõru külge. —ts. 1

Linnade varustamine puhta õhuga.

New-Yorki kavatsetakse lähemal ajal puhta mägedeõhuga varustama hakata. Eeltööd selleks on juba alustatud. Karge õhk tahetakse veetorude kaudu linna juhtida. Vett saab New-York umbes 200 kilomeetri kauguselt Catskill Mountains'ist. Hiigla veetorud on

ainult osalt veega täidetud; suuremalt osalt täidab neid õhk. Edaspidi kavatsetakse torudesse sellekohaste lehtrite abil veel suuremal hulgal õhku pumbata. Torudest kogutaks karge õhk linnas tarvitusele seisvatesse gaasi- anumatesse. Esimeses joones hakatakse avalikke puies- teid ja aedu mägede-õhuga varustama. Siis jubitaks puhast õhku teatritesse, haigemajadesse, koolidesse jne. Ka suuremad liikumiskesk kohad saaksid puhtast õhust osa. Lõpuks võiksid seda tellida ka eraisikud endi korteritesse sama kui elektrivalgust ja vett. —ts

Inimeste ohverdamine Indias.

Saksa naismisjonäär, kes 20 aastat ühes India üksil- dasemas kohas elanud, aastateviisi rohkem tiigrid kui eu- rooplasi näinud — ning keda sõjaajal inglased tema elu- aegselt töölt kõrvaldanud, jutustab ühes ajakirjas järg- mise loo.

Vanasti Bengaalia, pärast aga Bihar-Orissaa alla kuu- luvast Tshotanagpuri maakonnas astub ühel õhtul hindu maija väsinud teekäija ja palub õöseks ulualust. Ta oli mõned aastad teiste suguvendadega Asamis teestanduses kulina töötanud ja praegu teel armsale kodumaale. Raske vaevaga korjatud paarsada ruupiat kaasas, kavat- seb ta oma viimaste elupäevade jaoks väikese maatüki osta — nagu see iga vaikse, virga hindu kõrgem soov on.

Peremees täidab oma püha kohust võõra vastu, kin- nitab teda söögi ja joogiga ning juhatab talle õöseks ainsama kõrge magadisaseme majas — tšarpai. Teised majaelanikud magavad kõik koos sealsamas paljal põ- raudal.

Külaline ei leia und harjumata mõnusal ja soojal asemel. Ka tema on oma eluajal harjunud puhkama kõva vilu maa peal. Ta lahkub auvoodist ja heidab teiste kõrvale. Nüüd langeb tema peale raske uni nagu harili-

kult. Uinudes näeb ta, et labke peremehe vanem poeg vabanenud tsharpaisse asub.

Koiduajal tahab võõras heas tujus oma teekonda jätkata. Soojal maal algab tööpäev varakult. Peremeest, kellega ta tänades tahab jumalaga jätta, pole kodus. Ta on nähtavasti juba põllule läinud, kodurahvas ei tea lähemalt midagi öelda. Meie reisija teeb minekut; uksevälvel kohtab teda tagasituli peremees, kes tunnistab teda hirmunult, vaatleb siis hommikueinet võtjaid hullumeelse pilguga ja hakkab viimaks omas ahastuses koledasti hulluma.

Nüüd tuleb ilmsiks midagi hirmsat: arvates, et tsharpail võõras magab, oli peremeeskottipimedal õõl oma lihase poja jumalanna Durgale ohvriks tapnud ning tuli praegu tagasi surnukeha salaja maha matmast.

Haigustejumalanna Durgale — surnupealuudest kaelahtega ja rippuva keelega koletis — ohverdatakse ikka veel salaja inimesi, vaatamata äärmise valjuse peale, millega Inglise valitsus seda hirmsat kommet hävitada katsub. Selles maakohas, kus kirjeldatud metsikus juhtus, teati rääkida ühest suurmaapidajast, kes aastate eest Durgale inimohvrid tõotanud tema katkust paranenud sugulase eest. Kes aga kord sarnase ohvri toonud, peab seda iga seitsme aasta järele kordama — muidu langeb ise jumalanna ohvriks. Igatahes pole tarvilik, et ta ise oma ohvrit tapaks; jätkub sellestki, et ta ainult kellegilt saadud inimese verd ohverdab. Rikas inimene, nagu see mõisaomanik, kaupleb omale raha eest mõrtsuka, kes tema eest kuriteo korda saadab. Seda teed tarvitatakse õige tihti, nii et neil elukutelistel mõrtsukatel isegi oma nimi orka on. Orka valib omale kõige parema meelega magava ohvri, lõikab terava pussiga kõri läbi ja kogub vere astjasse. Töötajaja hindu magab raskesti, nii et sarnane õnnetu enam meelemärkusele ei tule. Sagedasti juhtub, et kihvtised ussid inimesi õõseti hammustavad ja hammustatu isegi hirmsasti valutava kihvtihaava peale meelemärkusele ei tule ning hommikul surnult leitakse.

Kättetoimetatud vere õige päritolu teeb orka tarvitajale selle läbi kindlaks, et viimasele ohverdatu sõrme ja varba küüned ette näitab. Küünte puudumine ning iseloomulik kõrilõige eraldavad ohverdatuid harilikult tapetuist. Igatahes katsub orka ametvõimude kartusel surnukeha ruttu kõrvale toimetada, nagu see käesoleval juhtumisel oli. Ainult meeletu rutuga võib seda seletada, et õnnetu oma poega isegi surnukeha mulda paigutamisel ära ei tunnud.

Hindudelt õppisid inimeste ohverdamise ka India ürgelanikud, uraunid, ainult selle vahega, et nad mitte neile tundmatule Durgale, vaid oma vanadele põlluvaimudele ohverdavad. Nad valavad vere selleks eriti määratud potti, viskavad sinna ühe ruupia ja matavad poti põllule, mille viljarikkust see tõstma peab, ehk mujale, kust ta kurja nõidust eemale peletama peab. See jõe komme on õige harilik, nii et teatud maakohades teatud aegadel keegi üksi liikuda ei julge.

Olgu siin tähendatud, et seal, kus hindud Buddha usku tunnistavad, inimeste ohvrid moes ei ole, sest Buddha usk ei keela ainult inimeste, vaid ka loomade tapmist.

N A L I.

Mitte õearmastus. Istutakse mõtetesse suikunult omas toas:

Armastan ma Fredit tõesti, või on see ainult õelik poolehoid?!... Samal hetkel tormab mõttemõlgutaja väike vend tuppä.

„Katsu, et sa kaod, sa häbemata jõmpsikas!“ ning vennakese tutist kinni haarates visatakse poiss uksest välja.

Jälle andutakse endisele targutusele, kuid nüüd juba lõppotsusega:

„Ei, õelik armastus see küll ei ole, mis ma Fredi vastu tunnen, vaid palju suurem, ülevam, püham...“

Dr. Nauman pidi oma teenija selle liig häbemata suu pärast teenistusest vabastama. Teisel hommikul tuleb tüdruku ema ja palub jumalakeeli tüdart teenistusse edasi jätta. Kui kõik palved tagajärjeta ning arst head tunnistust andmast keeldub, palub naine: „aga ehk tohtriärra kirjutab tunnistuse ometigi sellesama käekirjaga mis rohusedelid, siis ei saa keegi aru, mis seal peal on.“

Talunaine läheb poodi ja soovib peeglit osta.

„Peab see käispeegel olema?“

„Ei ma tahan näo tarvis.“

„Kas tahate tõesti juba koju minna, armas herra professor? Ja oma arinsa abikaasa peate ka kaasa võtma?“

„Jah, kahjuks, armuline proua!“

Kusagil provintsilinnas ostis üks rikkakssaanud talupoeg omale ülikonna — odava ja hea. Ei läinud aga palju aega, kui ülikond kantud välja nägi. Talupoeg läks poodi aru pärima. Talle soovitati riidepuu osta.

Mõni aeg hiljem nägi poodnik talupoega jälle mööda minevat ja küsis:

„Kas riidepuu aitas, ja kas oled rahul?“

„Oh Jumal!“ vastas talupoeg „ta ehk aitas, aga ta hõõrus ju mul õlad katki ja see konks lükkas mul mütsi alati nina peale.“

„Igal aastal, doktor, saadate mu naise Rivierasse. Kas tõesti muud abinõu haiguse vastu ei leidu?“

„Haiguse vastu küll, kuid tema enda vastu mitte.“

Tõusik õpetajale: „Minu tütrele andke alati sarnased ülesanded, kus tuhandete markadega arvata tuleb, nii kui nii pole tal vaja elus vähemate summadega rehkendada.“

„Nädala eest ei võinud sa arvatagi, et võõra mehega siin sohval istud.“ . . .

„Oi, siiski!“

„Aga mu armas, sa ei tunnud ju siis mind veel!“ . . .

„Muidugi mitte, aga ennast tundsin seda paremini.“

Kebleritele tuli uus teenija. Mõne päeva pärast on proua hambahari kõige otsimise peale vaatamata kadunud. Viimaks pöörab ta tüdruku poole.

— „Ah, hari, on minu toas.“

— „Mis te enesele lubate?“

— „Armuline proua võib üsna rahulik olla, oma hambaid pole ma teie harjaga pesnud, vaid ainult küüsi.“

Kergemeelne Metuusala. Väike Peedu omab koolitarkusena, et Metuusala 999 aastat vanaks elanud ja kõige vanem inimene ilmas olnud. Koju tulles targutab ta emale seda asja ning ei jõua küllalt aru saada, miks inimesed nüüdsel ajal enam nii vanaks ei e. Ema püüab pojale ka siingi eeskuju anda ja seletab, et Metuusala võimaldus ainult selle vanaduseni elada, et ta pidudele, kinodesse, teatrisse jne. ei kippunud.

Pead vangutades hüüab Peedu: „Rumal Metuusala, ühelt ballilt oleks ta ometi veel võinud ära jääda ja ta oleks 1000 aastat vanaks saanud!“

Talumees leiab uut põldu rajades surnu pealuu ning arvab siin mõrtsukatõõga tegu olevat. Pealuu kastikesse pakkides saadab selle aleviarstile, kastile tähendades „Lapsepea“. Mõne aja pärast saab kasti tagasi ja lõeb sellelt: „Lambapea“.

Vanaherra, noore prouaga laulatuselt koju jõudes, küsib teenrilt:

„Kuidas siis Peetrile proua ka meeldib?

„Hästi, täitsa minu maitse?

„Mis?! Siis võid jalamaid oma kolud kotti panna ja kaduda!“

*

Lapsesuu. Emake, sel lehmäl on nii tige nägu, see annab vist küll väga hapu piima.

*

Ohvitser noori õpetades: „Vaata, ette, sina seal: Sa pole enam tsiviilis — siin lõpeb tsivilisatsioon...“

*

Kübarakaupluses. Ostja: — „Sooviksin passilikku kübarat...“

Müüja: „Kohe, kas teil pea kaasas on?“

*

Õpetaja: „Millest tunned sa õunapuud ja pirnipuud?“
Õpilane: „Õunapuudel on õunad otsas, pirnipuudel pirnid.“

Õpetaja: „Ja kui neil vilja otsas ei ole?“

Õpilane: „Siis ootan senikaua kui on.“

*

Lõvitaltsutajanna annab etendust. Ta võtab suhkru tüki huulte vahele ja laseb lõvi selle sealt ära võtta.

„Seda võin mina ka!“ hüüab keegi poiss.

„Ei ilmaski!“ hüütaks talle vastu.

„Aga kindlasti, sama hästi kui lõvi,“ vastab poiss.

*

Proua A: „See on otse kole, kui kalliks nüüd ülikond on läinud!“

Proua B: „Jah, tõsi küll! Enne sõda oli tarvis ainult kord minestusse langeda, et mees uue ülikonna ostaks. Nüüd tuleb aga mitu hüsteriahoogu selleks toime panna!“

*

Tõusiku proua:

„Herra professor, õpetage minu poeg viulit mängima; aga nimelt esimest viulit!“

*

Aafrikareisija (neegrikülas): „Võin ma oma pakid siia hoiule anda ja kindel olla, et neid ära ei varastata?“

Neegripealik: „Seda ei ole karta. Siin ei ole valgeid ega kristlasi.“

*

„Kui naise võtaksin, siis ainult niisuguse, kes minu täieline vastand.“

„Noh, see ei peaks raske olema. Ilusaid ja tarku tütarlapsi on ju nii palju.“

*

„Kelner, toitude nimestikus puuduvad ju hinnad!“
„Jah meie ei taha inimeste söögi-isu rikkuda.“

*

Suurvaimu poeg. Björnsterne-Björnsoni poeg Björn, väga meeldiv, aga veidi edev noorherra, sõitis laeval üle Sundi väina. Ajaviiteks ilmus ta komando-sillale, kust kapten teda palus lahkuda, sest sillal viibimine olla keelatud. „Ka Skandinaavia suurima kirjaniku pojale?“ küsis noor Björnson kulmu kortsutades. Kapten kehitas õlgu: „Jah, kahjuks ka teile, herra Ibsen.“

*

„Kümme aastat olen sulle süüa keetnud — ja midagi pole ma sellest saanud!“

„Mina olen sellest kestva seedimisrikke saanud.“

Lapsesuu. Leeni küllatunud tädile:

„Tädi, sul ju igas käes sirm ja kaks taskut?“

„Mispärast siis mitte, mu laps?“

„Aga isa ütles, et sa alati tühjade kätega tulla.“

*

Tsirkuses. „Siin, minu herrad ja daamid, näete ele-vanti! Tema häll on kord Indias kiikunud.“

„No see pidi küll häll olema!“

*

— Elasin tänini nii õnnelikult ja nüüd pidi see rumal perekonnajuhtumine vahele tulema!

???

— Minu pulmad!

*

Meelitus. Ma astusin loomakaitse seltsi.

— Egoist nagu sa ikka oled!

*

Kadedus. „Seal on terve küla Pambu-Peedu matusel ning õgib mis võib. Harimata inimesed!“

„Ja teid vist ei kutsutud?“

*

Liine mõtleb vist jälle oma armsama, teistre sakste autojuhi peale, ega's ta muidu nii õndsa naeratusesega bensiiinipudelit nuusuta.

*

„Armuline proua, teie näost võib nii palju möödu-nud kurbuse ja läbielamuste jälgi leida, kas teil vahest mahalangenud juukseid müüa on?“

*

Kompliment. Tõusiku tütar: „Palun herra leitenant homme on minu five o'clock. Teie tulete ju ometi! Koh-tate palju ilusaid naisi...“

„Armulisem, heameelega, kuid mitte ilusate naiste-vaid teie pärast.“

«AGU» nr. 1,

mille trükk otsa lõppes, on praegu uuesti trükkis, nii et uued lugejad veel kõik numb-rid algusest peale järele või-vad tellida.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

Kasvatusteaduslik ajakiri

„KASVATUS“

ilmub Eesti Õpetajate liidu väljaandel kord kuus
(pääle kahe suvekuu) iga number kahe suure trükipoogna (32 lhk.) suuruses

„Kasvatuses“ ilmuvad kirjutused kasvatus- ning hingeteaduslistest kui ka koolikorralduselistest küsimusist, teated koolielu tähtsamaist sündmusist, kooliuuenduslikust liikumisest kodu- ning välismaal, ülevaated koolitööst, koolikirjanduse toodete arvustused ja teated õpetajate organisatsioonide tegevusest.

Küsimusist, mida „Kasvatus“ eestuleval aastal käsitada kavatseb, selle juures päärõhku pannes praktilisele küljele, olgu näidetena nimetatud järgmised:

Kooliuuendus Saksamaal ja teistes kultuurriikides.

Meie kooliuuendus.

Töökool ja selle teostamine meil.

Üksikute õppeainete käsitlemine meie koolis.

Meie kooli õppekavad.

Kooliraamatukogud. Õppevahendid.

Õppekäigud.

Füüsiline kasvatus. Kooli tervishoid.

Tahtejõu kasvatus.

Kõlblusõpetus ja kõlbline kasvatus koolis.

Õpilaste omavalitsus.

Karskuskasvatustelised küsimused.

Üheskool (koedukatsioon).

Noorsooteaduse (Jugendkunde) pedagoogiline tähtsus.

Noorsooliikumine välismaal ja meil.

Katselise hinge- ja kasvatusteaduse alalt.

Nõrgaandelised lapsed koolis.

Defektsete koolid.

Nõuded lastekirjanduse kohta.

Üleminek algkoolist kesk- ja kutsekoolidesse.

Koolilähendamine kodule. Vanemate koosolekud. Koolipidud ja näitused. Vanemate esitus koolis.

Koolieelne haridus. Kasvatustemajad, lastekodud, lasteaiad. Kodune lugema õpetamine.

Organiseeritud õpetajaskonna häälekandjana loeb „Kasvatus“ oma ülesandeks meie kooli ja tema õpetajaskonna huvide kaitsmist, selgitades küsimusi kooli korraldamise ning juhtimise ja kutsehuvide alalt.]

Meie ainukest kasvatusteadlist ajakirja peaks lugema iga haritud kodanik, kellele on tähtis meie rahva haridusline edu, eriti aga iga õpetaja, kes tahab seista oma kutse kõrgusel.

„Kasvatuse“ kaastöölisteks on meie silmapaistvamad haridustegelased, õpetajad, kooli- ning haridusõunikud, kooliarstid j. m. Pääle kodumaa kaastööliste on meil korda läind „Kasvatuse“ kaastöölisteks võita ka tähtsaid välismaa kasvatusteadlasi, nagu: Berliini keskõpeinstituudi osak. juhataja prof. dr. W. Schoenichen, Leipzigi seminaari õpetaja O. Scheibner, Berliini õpetaja P. Werth, Leipzigi õppenõunik G. Stiehler, Friedebergi seminaari õpetaja dr. W. Stuhlfath j. t. Pääle Saksamaa pedagoogide on kaastöö saamise sihis ühendusse astunud inglise, Ameerika, Prantsuse, Rootsi ja rajariikide kooli- ja haridustegelastega.

„Kasvatuse“ tellimise hind on: aastas 500 mk., poolaastas 250 mk., üksiknumber 50 mk.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid.

Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukauplusis.

Eesti Kirjastus-Uhisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediit Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
õpetajaile ja õpilaskonnale

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitarnidusi ja jällemüüjatele soodsa-
matel tingimistel igasuuguseid sesooni kaupe.

Maitserikkad ilu- ja lihtpostpaberid,
kirjutuslaua garnituurid ja nahakaubad.

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

**Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
ja ajakirjade peale.**